

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Rimantės Gentvilaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

Televizijos laidų formatų teisinės apsaugos aspektai

Vadovas: asist. Marius Jakutavičius
Recenzentas: asist. Jūratė Truskaitė

Vilnius 2008

TURINYS

1. Įžanga	3 psl.
2. Televizijos laidų formatų samprata	6 psl.
2.1. Televizijos laidų formatų sąvoka (doktrinoje ir teismų praktikoje)	6 psl.
2.2. Televizijos laidų ir jų formatų rūšys	9 psl.
2.3. Televizijos laidų formatų sampratos reikšmė jų teisinės apsaugos galimybei	10 psl.
3. Televizijos laidų formatų apsauga autorių teisės normomis	12 psl.
3.1. Televizijos laidų formatai kaip autorių teisių objektai (bendrieji reikalavimai)	13 psl.
3.1.1. Televizijos laidų formatų originalumo problematika	15 psl.
3.1.2. Televizijos laidų formatų apsauga nepaisant jų meninės vertės	22 psl.
3.1.3. Televizijos laidų formatų apsauga nepaisant jų išraiškos būdo ar formos	23 psl.
3.2. Televizijos laidų formatai kaip dramos ir literatūros kūriniai	23 psl.
3.2.1. Televizijos laidų formatai kaip dramos kūriniai	24 psl.
3.2.2. Televizijos laidų formatai kaip literatūros kūriniai	27 psl.
3.3. Televizijos laidų formatų neteisėto panaudojimo įrodymo problematika	29 psl.
4. Kitos televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybės	35 psl.
4.1. Televizijos laidų formatų apsauga nesažiningą konkurenciją reglamentuojančiomis teisės normomis	35 psl.
4.2. Televizijos laidų formatų apsauga komercinės paslaptis reglamentuojančiomis teisės normomis	42 psl.
4.3. Televizijos laidų formatų apsauga prekių ženklus reglamentuojančiomis teisės normomis	47 psl.
4.4. Kitos televizijos laidų formatų teisinės apsaugos rūšys	51 psl.
5. Išvados	56 psl.
6. Literatūros sąrašas	58 psl.
7. Santrauka	62 psl.
8. Summary	63 psl.

1. ĮŽANGA

Temos aktualumas ir originalumas. „Televizijos laidų formatų teisinės apsaugos aspektai“ – tema, analizuojama šiame magistriniame darbe. Šios temos pasirinkimą sąlygojo kelios priežastys, rodančios jos aktualumą tiek praktiniu, tiek teoriniu aspektu. Pirmosios formatų pagrindu sukurtos televizijos laidos buvo pradėtos transliuoti dar dvidešimto amžiaus šeštajame dešimtmetyje. Nuo to laiko ženkliai išaugo tiek formatų pagrindu transliuojamų televizijos laidų skaičius, tiek jų populiarumas, o tuo pačiu ir pelnas, gaunamas iš šių laidų transliavimo. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, televizijos laidų formatų kūrėjai bei jų pagrindu sukurtų televizijos laidų transliuotojai siekia apsaugoti televizijos laidų formatus nuo neteisėto jų naudojimo ir tokiu būdu maksimalizuoti pelną. Dėl šių priežasčių tiek užsienio teismų praktikoje, tiek užsienio teisės doktrinoje jau gana seniai analizuojamas televizijos laidų formatų teisinės apsaugos klausimas, diskutuojama dėl autorių teisių apsaugos bei kitokios rūšies teisinės apsaugos taikymo šiems objektams.

Lietuvoje taip pat transliuojamos televizijos laidų formatų pagrindu sukurtos televizijos laidos – pokalbių laidos, žaidimai, realybės šou - kurios savo koncepcija daugeliu atveju yra panašios į užsienio šalyse transliuojamas atitinkamas televizijos laidas. Tačiau nei Lietuvos Respublikos įstatymų leidybos srityje, nei teismų praktikoje, nei teisės doktrinoje kol kas nebuvo nagrinėtas televizijos laidų formatų teisinės apsaugos klausimas.

Atsižvelgiant į televizijos laidų, sukurtų formatų pagrindu, populiarumą, jų pelningumą bei jų teisinės apsaugos neapibrėžtumą, manytina, jog svarbu apibendrinti tiek užsienio šalių teismų praktiką ir doktriną, tiek nustatyti televizijos programų formatų teisinės apsaugos galimybes Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.

Darbo tikslai. Šio magistrinio darbo tikslas yra apsibrėžti televizijos laidų formatų sąvoką bei išskirti pagrindinius šių objektų bruožus, išanalizuoti autorių teisių apsaugos taikymo televizijos laidų formatams galimybes Lietuvos Respublikoje, atsižvelgiant į užsienio šalių teismų praktiką bei doktriną, nustatyti ir įvertinti pagrindines problemas, kurios trukdo televizijos laidų formatus pripažinti autorių teisės saugomais objektais. Be to, šio magistrinio darbo tikslas yra išanalizuoti ir kitas televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybes, nustatyti teorines ir praktines jų pritaikymo galimybes pagal Lietuvos Respublikos teisę, bei identifikuoti šių teisinių apsaugos rūšių privalumus bei trūkumus lyginant su televizijos laidų formatų apsauga autorių teisės normomis.

Darbo objektas. Siekiant nustatyti tikslą, pirmiausia bus nagrinėjama televizijos laidų formatų sąvoka ir samprata, išskiriamos pagrindinės šių objektų savybės. Apsibrėžus televizijos laidų formatų sąvoka ir išskyrus jų pagrindinius bruožus, bus vertinama, ar šie kūriniai gali būti pripažįstami autorių teisės saugomais objektais ir analizuojamos pagrindinės kliūtys, trukdančios šiems objektams suteikti teisinę apsaugą autorių teisės normomis.

Šiame darbe taip pat bus analizuojamos ir kitos teisinės apsaugos rūšys. Atsižvelgiant į užsienio teismų praktiką bei doktriną, daugiausia dėmesio bus skiriama nesąžiningą konkurenciją, komercines paslaptis bei prekės ženklus reglamentuojančių teisės normų pritaikymo televizijos laidų formatų teisei apsaugai galimybės. Be to, bus vertinamos teigiamos ir neigiamos šių teisinės apsaugos būdų taikymo savybės, tiek individualiai, tiek lyginant su autorių teisės normų teikiama apsauga.

Pabrėžtina, jog, atsižvelgiant tiek į užsienio teismų praktikoje bei doktrinoje nusistovėjusį požiūrį, tiek į neabejotinus autorių teisės teikiamos apsaugos privalumus, kurie taip pat bus aptarti šiame darbe, didžiausias dėmesys ir bus skiriamas šios rūšies teisinės apsaugos taikymo televizijos laidų formatams analizei.

Tyrimo metodai. Šiame darbe tyrimas atliekamas naudojant tradicinius jurisprudencijos metodus:

- 1) *Dokumentų analizės.* Dokumentinio tyrimo metodika vadovaujama nagrinėjant ir atskleidžiant Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktų bei teismų procesinių dokumentų medžiagos turinį;
- 2) *Lyginamasis metodas.* Šiame darbe lyginamos užsienio teismų praktikoje bei doktrinoje išreikštos nuomonės dėl televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybių ir keliamų pagrindinių kriterijų šiai apsaugai;
- 3) *Loginis tyrimo metodas.* Šis metodas naudojamas darant išvadas ir apibendrinimus, identifikuojant televizijos laidų formatų teisinės apsaugos problemas ir siūlant problemų sprendimo variantus, taip pat nustatant, ar tam tikros užsienio teismų praktikoje bei doktrinoje išsakytos nuomonės galėtų būti pritaikytos televizijos laidų formatų apsaugai pagal Lietuvos Respublikos teisę;
- 4) *Lingvistinis metodas.* Šis metodas naudojamas siekiant apibrėžti televizijos laidų formatų sąvoka bei išskirti pagrindinius šios sąvokos bruožus, taip pat analizuojant teisės aktų nustatytą reikalavimų, atitinkamos rūšies teisinės apsaugos taikymo galimybes, leksinę reikšmę.

Panaudoti šaltiniai. Atsižvelgiant į tai, kad nei Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje dar nė karto nebuvo analizuotas televizijos laidų formatų teisinės apsaugos klausimas, šiame darbe daugiausia bus vadovaujama užsienio teismų praktikoje bei doktrinoje išsakytomis nuomonėmis apie televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybes. Lietuvos Respublikos teisės šaltiniai bus naudojami tiek, kiek tai susiję su teisinės apsaugos rūšių, kurios gali būti pritaikytos televizijos laidų formatams, bendroju reglamentavimu.

Darbe naudojamos šios šaltinių rūšys:

- 1) Lietuvos Respublikos, užsienio šalių teisės aktai bei tarptautinės konvencijos, reglamentuojančios teisinės apsaugos rūšis, kurios gali būti taikomos ir televizijos laidų formatams;
- 2) Lietuvos Respublikos teismų praktika – kiek tai susiję su bendrais tam tikros rūšies teisinės apsaugos taikymo reikalavimais, o užsienio teismų praktika – konkrečiai nagrinėjanti teisinės apsaugos taikymo galimybes televizijos laidų formatams;
- 3) Specialioji literatūra – Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių mokslininkų darbai (vadovėliai, monografijos, straipsniai) apie bendrus nagrinėjamų teisinės apsaugos rūšių taikymo reikalavimus, taip pat užsienio šalių mokslininkų darbai, nagrinėjantys teisinės apsaugos taikymo galimybes konkrečiai televizijos laidų formatams.

2. TELEVIZIJOS LAIDŲ FORMATŲ SAMPRATA

Televizijos žaidimai, pokalbių laidos, televiktoringos, realybės šou ir kitos tokio pobūdžio laidos labai populiarios tarp žiūrovų, todėl yra pelningas verslas tiek jų kūrėjams, tiek prodiuseriams, tiek šių laidų transliuotojams. Šios televizijos laidos dažniausiai kuriamos tam tikro specialiai tai laidai sukurto formato pagrindu. Vadovaujantis Formatų pripažinimo ir apsaugos asociacijos (angl.- *Format Recognition and Protection Association (FRAPA)*) duomenimis, pajamos, gautos iš televizijos laidų formatų, siekė 2,4 bilijonų eurų 2004 metais¹.

Televizijos laidų formatai yra paklausi prekė televizijos industrijos rinkoje. Dėl šios priežasties tiek televizijos laidų formatų kūrėjai, tiek jų pagrindu laidas transliuojančios organizacijos yra suinteresuotos apsaugoti savo sukurtus ar įsigytus „produktus“ nuo neteisėto jų panaudojimo. Norint išnagrinėti, kokias teises apsaugos priemones galima pritaikyti šių objektų apsaugai, pirmiausia reikia išnagrinėti ir apibrėžti televizijos laidų formatų sąvoką.

2.1. Televizijos laidų formatų sąvoka (doktrinoje ir teismų praktikoje)

Televizijos laidų formatai yra neįprastos rūšies kūrybinės veiklos rezultatas. Skirtingai nei knygos, formatai nėra skirti skaitymui, skirtingai nei pjesės, spektakliai ar kiti dramos kūriniai, jie nėra tiesiogiai skirti vaidinimui. Televizijos laidų formatų pagrindinė funkcija yra sukurti vienijantį elementą, kuris suteikia televizijos laidoms patrauklumo ir išskirtinumo².

Daugiau nei prieš dešimt ar penkiolika metų net nebuvo įprasta televizijos laidos formato išdėstyti rašytine forma – apie jo egzistavimą buvo galima spręsti tik iš televizijos laidos, sukurtos formato, kuris jokių kitu būdu nebuvo išreikštas, pagrindu³. Tačiau televizijos laidų formatams tampant paklausia preke tiek vidinėse, tiek tarptautinėse rinkose, iškilo poreikis ne tik užfiksuoti formatą tam tikroje materialioje laikmenoje, bet ir apibrėžti televizijos laidų formatų sąvoką.

Televizijos laidų formatų sąvoka nei Lietuvos Respublikos, nei kitų valstybių teisės aktuose nėra pateikta, todėl šio objekto apibrėžimo reikėtų ieškoti arba teismų praktikoje,

¹ FRAPA. The global trade in television formats [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.frapa.org/news/screen_digest__und__frapa_report/index.html >.

² MEADOV, R. Television Formats – The Search For Protection. *California Law Review*, 1970, Vol. 58, No. 5. P. 1169-1197, 1170.

³ STEFFENSEN, T. Rights to TV Formats – From a Copyright and Marketing Law Perspective. *Entertainment Law Review*, 2000.

arba doktrinoje, arba pačioje televizijos industrijoje – licencinėse sutartyse ar kitokio pobūdžio susitarimuose dėl televizijos laidų formatų naudojimo.

Oksfordo anglų kalbos žodyne „formatas“ apibrėžiamas kaip „tam tikro išdėstymo ar procedūros stilius ar metodas“⁴. Vadovaujantis lingvistine šio žodžio reikšme, televizijos laidos formatas galėtų būti apibrėžtas kaip televizijos laidos organizavimo, atskirų jos struktūrinių dalių išdėstymo stilius ar metodas.

Paprastumo dėlei, televizijos laidos formatą būtų galima sulygtinti su sausainių ar pyragų formomis. Kepėjas, gamindamas konditerinius gaminius, naudoja iš anksto paruoštą formą, tačiau kiekvieną kartą ją užpildo vis skirtingu turiniu. Panašiai yra ir su televizijos laidomis. Tam tikri asmenys ar jų grupės iš anksto sukuria, paruošia tam tikrą būsimos televizijos laidos formatą, kuris kiekvienos laidos metu „užpildomas“ nauju turiniu – laidos vedėjo, dalyvių, jos žiūrovų pokalbiais ir veiksmais.

Televizijos laidos formatas gali būti sudarytas iš įvairių struktūrinių elementų – jų kiekis ir pobūdis skiriasi priklausomai nuo televizijos laidos pobūdžio, todėl nebūtų įmanoma pateikti baigtinio formato struktūrinių elementų sąrašo. Todėl tiek užsienio teismų praktikoje, tiek doktrinoje televizijos laidos formatas dažniausiai apibrėžiamas per jo funkcinę paskirtį – televizijos laidos struktūros formavimo ir išskirtinumo, individualumo suteikimo funkciją.

Pasak danų teisininko Torben Steffensen, televizijos laidos formatas – tai pagrindinių laidos elementų ir bruožų aprašymas⁵. Italijos teisininkė Aleksandra Gagliardi televizijos laidos formatą vadina meniniu terminu, kuris apima daugelį skirtingo žanro laidų (žaidimai, pokalbių laidos, realybės šou ir pan.) ir apibūna tą ribą, kuri skiria paprastą idėją nuo kūrinio, kuris jau yra saugomas autorių teisės⁶.

Didžiosios Britanijos teisės doktrinoje televizijos laidų formatai apibrėžiami kaip nekintantys ir nuolat pasikartojantys elementai (tokie kaip tam tikri laidos epizodai, jų trukmė, išdėstymo seka, esminiai posakiai, frazės, priemonės, kurios sudomina žiūrovus, filmavimo aikštelės dekoracijos, muzika ir kt.), kurie suformuoja laidos struktūrą ir suteikia jai individualumo, kuris išskiria šią laidą iš kitų⁷. Nors, žinoma, televizijos laidų didžiąją dalį užima jos dalyvių, žiūrovų, vedėjo improvizuoti veiksmai ir pokalbiai, kurie kiekvieną laidos seriją skiriasi, tačiau bruožai, kurie lieka pastovūs ir kurie kartojasi

⁴ *Oxford English Dictionary*. 2nd edition. New York: Oxford University Press, 1993.

⁵ STEFFENSEN, T. Rights to TV formats – from a copyright and marketing law perspective. *Entertainment Law Review*, 2000.

⁶ GAGLIARDI, A. “Les idées sont de libre parcours”: programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

⁷ LANE, S.; McD BRIDGE, R. The Protection of Formats under English Law: Part I. *Entertainment Law Review*, 1990 1 (3). P. 96-102.

kiekvienoje laidos serijoje, būtent ir išskiria šią laidą iš kitų, padaro ją atpažįstamą, pastebimą ir galiausiai – paklausią⁸.

*Green v. Broadcasting Corporation of New Zealand*⁹ byloje, kuri buvo laikoma vienu iš svarbiausių precedentų televizijos laidų formatų teisinės apsaugos nagrinėjimo srityje, „formatas“ buvo apibrėžtas kaip „šios tipiškos laidos ypatybės, kurios kartojasi kiekvienoje laidos serijoje“. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas *Sendeformat BGH* byloje¹⁰ pažymėjo, jog "pramoginės laidos formatas gali būti apibrėžtas kaip visuma jos visų būdingų ypatybių, kurios sudaro bendrą pagrindą, egzistuojantį kiekvienoje laidos serijoje, tokiu būdu įgalinantį auditoriją lengvai identifikuoti serijas, nepriklausomai nuo jų įvairaus turinio, kaip būtent tos pramoginės laidos serijas“.

Svarbu paminėti ir pačių televizijos laidų formatų kūrėjų ir/ar jų teisėtų savininkų bei valstybinių organizacijų požiūrį į šiuos objektus. Pavyzdžiui, JAV rašytojų profesinė sąjunga 1960 m. televizijos filmų pagrindiniame susitarime nurodė, jog „formatas - tai rašytinė prezentacija, kurioje nurodoma televizijos serialo ar laidos serijos pagrindiniai veikėjai ir struktūra, kuri kartojasi kiekvienoje laidos ar serialo serijoje“¹¹. Italijos autorių ir leidėjų kolektyvinė organizacija (ital. - *Societa Italiana Autori ed Editori (SIAE)*) rekomendacinio pobūdžio dokumente televizijos laidos formatą apibrėžė kaip visapusiškai originalų ir laidos struktūrą atspindinti kūrinį (angl. – *work*), susidedantį iš teminių ir nuoseklių epizodų, ir kuris gali būti atliktas nedelsiant arba jį atitinkamai perdirbus¹². Didžiosios Britanijos Patentų Ofisas (angl. - *the Patent Office*) 1994 m. svarstė Didžiosios Britanijos autorių teisių, dizainų ir patentų įstatymo¹³ pakeitimus, kuriuose buvo siūloma į literatūros kūrinio sąvoką įtraukti ir programų formatus (šio magistrinio darbo prasme – „televizijos laidų formatus“). Buvo siūloma „programos formatą“ apibrėžti kaip „tam tikros struktūros schemą ar planą, kuris yra pakankamai individualus, kad programos, sukurtas šios struktūros pagrindu, būtų galima atpažinti būtent kaip pagamintas pagal šią schemą ar planą“.

⁸ DAVIS, A. A Real Drama: Legal Protection of Reality Television Formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

⁹ *Green v Broadcasting Corporation of New Zealand* [1988] 2 N.Z.L.R. 490 (CA); [1989] R.P.C. 700 (PC).

¹⁰ *Sendeformat BGH* 26.06.2003 I ZR 176/01 [2003] ZUM 771.

¹¹ WRITERS GUILD OF AMERICA. Television Fil Basica Agreement. 1960, keistas 1966. Skelbta: MEADOV, R. Television Formats – The Search for Protection. *California Law Review*, Vol. 58, No. 5, 1970. P. 1169-1197, 1170.

¹² Societa Italiana Autori ed Editori. Format [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Pieiga per internetą: <

http://www.siae.it/Dor.asp?click_level=0400.0400.0101&link_page=Dor_Format_en.htm&open_menu=yes

>. ¹³ Copyright, Designs and Patents Act, 1988 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1988/ukpga_19880048_en_1>.

Akivaizdu, jog tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje, tiek televizijos industrijoje televizijos laidos formatas apibrėžiamas panašiai - televizijos laidos formatu laikoma tam tikrų bruožų, elementų, idėjų visuma, kuri pasikartoja kiekviename tam tikros laidos serijoje, ir kuri leidžia atpažinti, identifikuoti šias serijas kaip būtent tos, o ne bet kokios kitos laidos, serijas.

Manytina, jog būtų galima išskirti du pagrindinius televizijos laidų formatų bruožus: *pirma*, formatas yra tam tikrų atskirų elementų, sujungtų į vieną darinį, visuma; *antra*, ši visuma leidžia identifikuoti tam tikras atskiras laidos serijas, kaip sukurtas vadovaujantis tuo pačiu formatu.

2.2. Televizijos laidų ir jų formatų rūšys

Formatų pagrindu yra kuriamos įvairios televizijos laidos. Jas būtų galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes:

- 1) televizijos žaidimai, viktorinos, pokalbių laidos bei realybės šou (pavyzdžiui, „Šeši nuliai – milijonas“, „Reikia pakalbėti“, „Kelias į žvaigždes“ ir pan.);
- 2) telenovelės ir daugiaserijiniai filmai, kurių kiekviena serija yra užbaigtas epizodas (pavyzdžiui, „Draugai“ (angl. – „*The Friends*“)).

Antrosios kategorijos televizijos laidų formatai dažniausiai yra sudaromi aprašant pagrindinių veikėjų bruožus bei aplinką, kurioje jie veikia. Be to, telenovelės ir daugiaserijiniai filmai visada turi detalai paruoštus scenarijus, jų veikėjų dialogus, todėl neabejotinai yra ginami autorių teisių kaip literatūros, dramos ar kitokio pobūdžio meniniai kūriniai (priklausomai nuo skirtingose jurisdikcijose pateiktų autorių teisių objektų rūšių ir jų apibrėžimų)¹⁴. Dėl šios priežasties ginčų dėl telenovelių ir daugiaserijinių filmų formatų apsaugos tiek teismų praktikoje, tiek doktrinoje kyla mažiau.

Didžiausias diskusijas ir ginčus kelia pirmosios kategorijos televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybės, kadangi šios rūšies televizijos laidų didžiąją dalį sudaro iš anksto neparuošti laidos vedėjo, dalyvių, žiūrovų pokalbiai ir veiksmai, todėl šių laidų formatai yra orientuoti ne į žodinio pobūdžio televizijos laidos elementus. Dėl šios

¹⁴ GAULT, C. To What Extent are Game Shows and Other Forms of Reality Television Protected Against Imitation Under the Copyright Laws of: New Zealand and United Kingdom; The United States and Canada; and Germany? What are the Likely Consequences for the Law of Copyright if Such Protection is Granted. In *LAWCOMM 754 Research Paper* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ifla.tv/formatspaper.htm>>.

priežasties šiame magistriniame darbe daugiau dėmesio bus skiriama televizijos žaidimų, viktorinų, pokalbių laidų ir realybės šou formatų teisinės apsaugos aspektų nagrinėjimui.

2.3. Televizijos laidų formatų sampratos reikšmė jų teisinės apsaugos galimybei

Kaip jau buvo minėta, televizijos laidų formatai yra paklausios „prekės“ tiek vidinėse, tiek tarptautinėje rinkose. Asmenys perka ir parduoda šias „prekes“, perduoda tam tikras teises į šiuos „kūrinius“. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad teisės aktai nepateikia šių objektų apibrėžimo, nenustato jų teisinio statuso, nėra aišku ir kokios teisės yra įgyjamos, kokios perduodamos, kokios gynybos priemonės gali būti taikomos norint apsaugoti televizijos laidų formatus. Manytina, jog apsibrėžus televizijos laidos formatus, nustačius jų esminius bruožus būtų galima nustatyti, ar tai yra civilinių teisių objektai, ir, jei yra, tai kokie ir kokios teisinės apsaugos rūšys jiems gali būti taikomos.

Viena iš galimybių televizijos laidos formatams suteikti teisinę apsaugą – pripažinti juos autorių teisių objektais. Nei bendrosios, nei kontinentinės teisės tradicijos valstybės autorių teisė negina idėjų, o tik idėjų išraiškos formą. Ši, viena iš pagrindinių autorių teisės taisyklių, yra įtvirtinta tiek teisės aktuose, tiek teismų praktikoje. 1994 m. balandžio 15 d. pasirašytos pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties¹⁵, prie kurios vėliau prisijungė ir Lietuvos Respublika, 1C priedo „Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba“ (toliau – TRIPS), 9 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog autorių teisė saugo išraišką, o ne idėjas, procedūras, veiklos metodus ar matematinius sprendimus. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo¹⁶ (toliau – ATGTĮ) 5 straipsnio 1 punkte nustatyta, jog autorių teisių objektais nelaikomos idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys.

Kaip pažymėjo Aleksandra Gagliardi¹⁷, televizijos laidos formatas - tai riba, kuri skiria paprastą idėją nuo kūrinio, kuris jau yra ginamas autorių teisės. Kaip jau buvo minėta, televizijos laidos formato sąvoka nėra teisiškai įtvirtinta, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog daugelyje valstybių autorių teises reglamentuojančiuose teisės aktuose autorių teisių objektų sąrašai nėra baigtiniai, o jeigu ir yra baigtiniai (pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje), tai paliekamos gana plačios saugomų kūrinių apibrėžimų interpretavimo

¹⁵ 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620.

¹⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598. Nauja redakcija: Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125.

¹⁷ GAGLIARDI, A. “Les idées sont de libre parcours”: programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

galimybės¹⁸, darytina išvada, jog televizijos laidos formatui *de jure* teisinė apsaugos galimybės nėra užkertamos. Tačiau būtent nuo to, kaip mes apsibrėšime televizijos laidos formato sąvoka, dalinai priklausys ir autorių teisės apsaugos taikymo šiems objektams galimybės.

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą televizijos laidos formato apibrėžimą bei į užsienio teismų praktiką televizijos laidų formatų bylose, darytina išvada, jog riba tarp idėjos ir jos išraiškos šiuose objektuose kai kuriais atvejais yra labai neryški. Todėl būtent dėl televizijos laidos formato apibrėžimo tikslumo ir aiškumo, idėjos ir jos išraiškos atskyrimas, manytina, turėtų tapti aiškesnis, ko pasėkoje ir teisinės apsaugos galimybės (šiuo atveju būtent autorių teisės normomis) būtų aiškesnės¹⁹.

Kita svarbi televizijos laidos formato sąvokos apibrėžimo aplinkybė yra ta, jog tik tinkamai apibrėžus šį objektą bus išvengiama painiavos tarp pačios televizijos laidos ir televizijos laidos formato, kurio pagrindu yra sukurta laida. Pačios televizijos laidos yra pripažįstamos autorių teisių objektais ir joms yra suteikiama teisinė apsauga (pavyzdžiui, ATGTĮ 4 straipsnio 6 dalis), taip pat neteisėtas laidos ar jos įrašo naudojimas gali būti traktuojamas kaip atlikėjų ir/ar transliuojančiųjų organizacijų teisių pažeidimu, tačiau pats televizijos laidos formatas yra atskiras objektas, todėl būtina tiksliai nustatyti jo sąvoką, kad nebūtų painiavos tarp šių dviejų objektų.

Manytina, jog televizijos laidos formato apibrėžimo nustatymas daugeliu atveju yra reikšmingas nagrinėjant šių objektų apsaugą autorių teisės normomis, kadangi taikant kitas teisinės apsaugos rūšis televizijos laidos formatui arba nėra keliami tokie aukšti reikalavimai (pavyzdžiui, formatams kaip komercinėms paslaptims), arba yra siekiama apsaugoti tik atskirus televizijos laidos formato elementus (pavyzdžiui, formatai kaip prekės ženklai ar domenų vardai).

¹⁸ STERLING, J.A.L. *World copyright law*. 2nd edition. London: Sweet & Maxwell, 2003. P. 225.

¹⁹ LANE, S.; McD BRIDGE, R. The Protection of Formats under English Law: Part I. *Entertainment Law Review*, 1990 1 (3). P. 96-102.

3. TELEVIZIJOS LAIDŲ FORMATŲ APSAUGA AUTORIŲ TEISĖS NORMOMIS

Pasisekimo sulaukęs ir plačiai žinomas televizijos laidos formatas gali garantuoti labai aukštus laidos reitingus, dideles pajamas iš reklamos bei tolimesnio formato licencijavimo. Tuo tarpu naujo televizijos laidos formato sukūrimas gali pareikalauti didelių piniginių investicijų, laiko sąnaudų ir, vis dėlto, gali nesulaukti didelio populiarumo. Dėl šios priežasties televizijos kompanijos yra linkusios pasinaudoti jau sukurtais ir išpopuliarėjusiais formatais ir, pritaikę prie vietinių žiūrovų poreikių, jų pagrindu kurti televizijos laidas. Tačiau populiarus televizijos laidų formato licencijavimo mokestis gali būti labai didelis, todėl ūkio subjektai, siekdami sumažinti savo išlaidas, nuplagiuoja kitų asmenų sukurtą televizijos laidos formatą ir kažkiek jį pakeitę (dažnai tik laidos pavadinimą) pradeda jo pagrindu transliuoti televizijos laidas. Tai skatina daryti ne tik siekis išvengti licencijavimo mokesčių, bet ir ta aplinkybė, jog nėra aiškaus teisinio reglamentavimo televizijos laidų formatų atžvilgiu.

Nors televizijos laidų formatai televizijos industrijoje jau pripažįstami komercinių sandorių objektais, tačiau vieningos nuomonės dėl jų apsaugos nei teisės doktrinoje, nei užsienio teismų praktikoje nėra. Tačiau viena iš pagrindinių ir, matyt, svarbiausių bei daugiausia diskusijų kelianti galima televizijos laidų formatų teisinės apsaugos rūšis – televizijos laidų formatų apsauga autorių teisės normomis.

Pasisakantys už televizijos laidų formatų, kaip intelektualinės kūrybos rezultato, apsaugą teigia, jog egzistuoja pagrįsti moraliniai ir komerciniai argumentai šiai apsaugai²⁰. Pirmiausia, televizijos laidos formato, kaip ir bet kokio kito autorių teisės ginamo kūrinio, sukūrimas reikalauja kūrybinių idėjų, įgūdžių, laiko ir darbo, taip pat piniginių lėšų. Reikia pripažinti, jog televizijos laidos formatai nėra įprasti, standartiniai kūrybinės veiklos rezultatai, tačiau tiek pagal užsienio valstybių, tiek pagal Lietuvos Respublikos teisę²¹, autorių kūriniai yra ginami nepriklausomai nuo jų meninės vertės, todėl vertinant, ar formatas yra autorių teisės saugomas objektas pirmiausia turėtų būti atsižvelgiama į kitus aspektus. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog atsisakymas suteikti teisinę apsaugą televizijos laidos formatams ne tik pakenktų tam tikrų visuomenės grupių ekonominiams interesams, bet ir sumažintų paskatas tobulinti senus ir kurti naujos

²⁰ LANE, S.; McD BRIDGE, R. The Protection of Formats under English Law: Part I. *Entertainment Law Review*, 1990 1 (3). P. 96-102.

²¹ ARGŲ 2 straipsnio 19 dalis.

televizijos laidų formatus²². Tuo tarpu televizijos laidų formatų teisinės apsaugos autorių teisės normomis priešininkai teigia, jog formatai – tai tik idėjos, kurios negali būti pasisavintos ir monopolizuotos vieno asmens rankose.

Užsienio teismų praktika televizijos laidų formatų bylose rodo, jog ieškovas, besikreipdamas dėl neteisėto formato panaudojimo, pirmiausia reiškia reikalavimus dėl formato – kaip autorių teisių objekto - apsaugos, ir tik kaip papildomus, alternatyvius reikalavimus dėl formato apsaugos nesąžiningos konkurencijos ar kitomis teisės normomis. Akivaizdu, jog autorių teisės normų teikiamos apsaugos taikymas televizijos laidų formatams turi įvairių privalumų. Ši apsaugos rūšis taikoma vos tik sukūrus kūrinį ir galioja tam tikrą, įstatymų nustatytą laiką, nepriklausomai nuo šio kūrinio įregistravimo ar paskelbimo. Be to, turtinės autorių teisės gali būti perleistos sutarčių, testamentu, dovanojimo ar kitais teisėtais pagrindais. Svarbiausia, jog autorių teisės yra reglamentuojamos daugelio tarptautinių teisės aktų, tokių kaip Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos²³ (toliau – Berno konvencija), Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties²⁴, TRIPS ir kt., todėl šios teisės gali būti tarptautinės prekybos objektu²⁵. Be to, Berno konvencijoje yra įtvirtinti tokie pamatiniai autorių teisių apsaugos principai, kaip nacionalinis apsaugos režimas (5 straipsnio 1 dalis), minimalios apsaugos standartas (įskaitant ir turtinių teisių apsaugos terminą – 50 metų po autoriaus mirties), jokių formalumų autorių teisių apsaugai netaikymas (5 straipsnio 2 dalis) ir kt., kurie garantuoja, jog visose Berno konvenciją pasirašiusiose šalyse, autorių teisių objektai bus saugomi ir ginami. Tačiau norint nustatyti, ar televizijos laidos formatui gali būti taikoma autorių teisės apsauga, reikia išanalizuoti, ar šis objektas gali būti pripažintas autorių teisių objektu.

3.1. Televizijos laidų formatai kaip autorių teisių objektai (bendrieji reikalavimai)

„Lietuvos Respublikos Konstitucijos²⁶ 23 straipsnyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumas įpareigoja kitus asmenis nepažeisti savininko teisių, o valstybę - saugoti ir

²² STEFFENSEN, T. Rights to TV Formats – From a Copyright and Marketing Law Perspective. *Entertainment Law Review*, 2000.

²³ 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988.

²⁴ 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis. Valstybės žinios, 2001, Nr. 32-1060.

²⁵ KLEMENT, U. Protecting television show formats under copyright law – new developments in common law and civil law countries. *European Intellectual Property Review*, 2007, 29 (2). P. 52-60.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

ginti nuosavybės teises. Pagal šį straipsnį saugoma ir intelektinė nuosavybė.²⁷ Intelektinės veiklos rezultatai tampa vis aktualesniu veiksnium, savotiška varomąja jėga šiuolaikinėje visuomenėje. Viena iš intelektinės nuosavybės sričių – tai autorių teisių apsauga. Vienas iš svarbiausių autorių teisių apsaugos tikslų – skatinti kūrybą, todėl autoriams suteikiamos išimtinės turtinės teisės į jų sukurtą intelektinės veiklos produktą – kūrinį. Kūrinys – tai originalus kūrybinės veiklos rezultatas, kurio siekdamas autorius panaudoja tiek intelektinius, tiek materialiuosius išteklius, todėl siekiant sukurti paskatą tolesnei kūrybai, būtina užtikrinti efektyvią autorių teisių apsaugą.

Taigi, autorių teisė saugo autorių teisių objektus – kūrinius. Berno konvencijos 2 straipsnis nurodo, jog sąvoka "literatūros ir meno kūriniai" apima kiekvieną literatūros, mokslo ir meno kūrinį, koks bebūtų jo išraiškos būdas ar forma, bei pateikia pavyzdinių saugomų literatūros ir meno kūrinių sąrašą. Tačiau nei tarptautiniuose teisės aktuose, nei ATGTĮ tarp autorių teisių objektų nėra minimi televizijos laidų formatai.

Nacionaliniai autorių teisių įstatymai pateikia autorių teisių objektų sąrašus. Civilinės teisės tradicijos valstybėse (pavyzdžiui, Lietuvoje, Prancūzijoje, Vokietijoje) šis sąrašas nėra baigtinis – pateikiamas tik pavyzdinis autorių teisių saugomų objektų sąrašas. Tuo tarpu bendrosios teisės tradicijos šalyse (pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, Naujojoje Zelandijoje, Australijoje (išskyrus JAV)) pateikiami išsamūs autorių teisių objektų sąrašai. Dėl šios priežasties, bendrosios teisės tradicijos valstybių teismuose ieškovai, siekdami apsaugoti televizijos laidų formatus, turi įrodyti, jog televizijos laidos formatas yra vienas iš atitinkamos valstybės įstatyme pateiktų tradicinių autorių teisių objektų – dažniausiai „dramos kūrinys“ (angl. – „*dramatic work*“) arba literatūros kūrinys (angl. – „*literary work*“). Civilinės teisės tradicijos valstybėse norint pripažinti televizijos laidos formatą saugomu autorių teisių objektu nebūtina nustatyti, jog šis objektas yra vienas iš įstatyme nurodytų kūrinių. Reikia tik įrodyti, jog televizijos laidos formatas atitinka bendruosius kūriniams keliamus reikalavimus. Vadinasi, televizijos laidų formatai nėra *per se* išbraukti iš autorių teisės apsaugos sferos, tačiau dėl specifinio formatų pobūdžio jų atitikimas bendriems įstatymų keliamiems reikalavimams nėra toks paprastas.

ATGTĮ 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog autorių teisių objektai – tai originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas, o 2 straipsnio 19 d. nustatyta, jog kūrinys – tai originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės

²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21410 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės Žinios, 2000, Nr. 56-1669.

vertės, išraiškos būdo ar formos. Atsižvelgiant į šiuos apibrėžimus būtų galima išskirti šiuos kūrinio teisinės apsaugos kriterijus:

- 1) kūrinium laikomas *originalus* kūrybinės veiklos rezultatas;
- 2) originalus kūrybinės veiklos rezultatas kūrinium laikomas *nepaisant jo meninės vertės*;
- 3) Kūrinys – bet kurios meno, mokslo ar literatūros srities kūrybinės veiklos rezultatas, *nepaisant jo išraiškos būdo ar formos*²⁸.

3.1.1. Televizijos laidų formatų originalumo problematika

Manytina, jog originalumas yra esminis kūrinio požymis. Nors Berno konvencija pažodžiui nereikalauja, kad kūrinys būtų originalus, tačiau visuotinai pripažįstama, jog kūrinys turi būti originalus, kad patektų į Berno konvencijos saugomų kūrinių sąrašą. Kūrinio originalumas nagrinėtinas dviem prasmėm: pirma, originalumas, kaip kriterijus nustatyti, ar veiklos rezultatas apskritai gali būti saugomas, t.y. nustatyti, ar rezultatas yra kūrinys; antra, originalumas kaip kriterijus nustatyti, ar veiklos rezultatas nėra nukopijuotas nuo kito kūrinio²⁹.

Kūrinio originalumas pirmąją prasme sukelia daug diskusijų – kas yra originalu ir kas gali būti laikoma kūrinium – autorių teisių objektu – yra vienas iš svarbiausių klausimų teismų praktikoje bei doktrinoje. Būtent ši problema egzistuoja ir televizijos laidų formatų bylose, kadangi dėl formato specifikos kartais būna pakankami sunku nustatyti, ar jis yra originalus kūrinys.

Bendrosios teisės tradicijoje valstybėse pagrindinis kriterijus originalumui nustatyti – pakankamos (didesnės nei minimalios) kūrėjo pastangos kūrybiniam rezultatui pasiekti. Yra vertinama, ar autorius įdėjo pakankami „sugebėjimų, apmąstymo ir darbo“ (angl. – „*skill, judgment and labour*“). Kontinentinėje teisėje yra analizuojama, ar kūrinys atspindi autoriaus asmenybę (pranc. – „*empreinte de personnalite*“)³⁰, ar kūrinys yra autoriaus kūrybinės veiklos rezultatas.

Galima teigti, jog originalumo supratimas – tai fikcija. Originalumas negali būti tiksliai apibrėžtas, jis nėra apčiuopiamas, materialus, bet jis yra tarsi priemonė, skirta nubrėžti ribą tarp to, kas yra saugoma autorių teisės, o kas ne³¹.

²⁸ ŪSONIENĖ, J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai. P. 47.

²⁹ STERLING, J.A.L. *World copyright law*. 2nd edition London: Sweet & Maxwell, 2003. P. 292.

³⁰ COLOMBET, C. *Propriete litteraire et artistique et droits voisins*. Paris: Dalloz, 1999. P. 29-30.

³¹ NORDELL, P.J. The Notion of Originality – Redundant or not? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hhs.se/NR/rdonlyres/2D155C14-01C3-429C-B663-E3D41CFD516D/0/TheNotionOfOrigPJN.pdf>>.

Kaip jau buvo minėta, originalumo nustatymo problema dažnai iškyla ir televizijos laidų formatų bylose. Pavyzdžiui, Paryžiaus Apeliacinis Teismas *Dame Gautier*³² byloje sprendė dėl laidos formato (formatas buvo skirtas radijo laidai), sukurto išskirtinai moterų auditorijai ir sudaryto iš atskirų struktūrinių dalių (atsižvelgiant į moterims įdomias sritis – vaikai, grožis, mada, darbas ir pan.), atspindinčių moters darbo dienos struktūrą, apsaugos autorių teisės normomis. Šioje byloje teismas pažymėjo, jog šis laidos formatas yra tik „juodraštyje išreikšta paprasta idėja“, stokojanti originalumo ir kūrybiškumo. Tokiais pat argumentais Prancūzijos teismas atmetė ieškovo reikalavimą televizijos žaidimo formatą, kurio pagrindinė idėja žaidime dalyvaujančių žiūrovų varžymasis, kas greičiau atspės dëlionės principu konstruojamų įžymių žmonių nuotraukas³³, pripažinti autorių teisių objektu. Teismas konstatavo, jog šis formatas atspindi visiems žinomą techninę idėją. Kitoje byloje, kurioje buvo sprendžiama jau dėl daug detalesnio televizijos žaidimo formato, kur laidos dalyviai, išrinkti iš žiūrovų tarpo, turėjo suvaidinti paveikslėliuose nupieštas scenas, teismas taip pat konstatavo, jog tai yra tik idėja, kurios pagrindu jau ir anksčiau buvo kuriamos televizijos laidos³⁴, todėl televizijos laidos formatas neišpildo originalumo reikalavimų.

Atsižvelgus į minėtus Prancūzijos teismo sprendimuose pateiktus argumentus, būtų galima išskirti dar vieną problemą, kuri yra glaudžiai susijusi su originalumo problema ir dėl kurios gana dažnai pasitaiko, jog televizijos laidų formatai nėra pripažįstami autorių teisių objektais – tai idėjos ir jos išraiškos atskyrimas.

Kaip jau buvo minėta, visuotinai pripažįstama, jog ginama tik idėjos išraiška, o ne pati idėja. Minėtuose teismų sprendimuose buvo konstatuota, jog televizijos laidos formatai nėra originalūs kūriniai, kadangi jie atspindi tik bendro pobūdžio, visiems žinomas idėjas. Manytina, jog su šia teismų nuomone būtų galima sutikti, kadangi minėtieji formatai iš esmės atspindėjo tik pačią žaidimo idėją – spëliojimą iš dëlionės, paveikslėlyje pateikto piešinio suvaidinimą ir panašiai. Vien tik šių koncepcijų pripažinimas kūriniais ir suteikimas išimtinių teisių jų autoriams suponotų tai, jog iš apyvartos būtų „išimamos“ bendro pobūdžio idėjos (pavyzdžiui, dëlionės principas) ir joks kitas asmuo be autoriaus sutikimo negalėtų šios idėjos panaudoti kitokio pobūdžio

³² Cour d'Appel de Paris, 1974 m. spalio 14 d. Skelbta: 89 Revue International du Droit d'auteur, 1976. P. 136.

³³ Cour d'Amiens, *Antenne2 v. Tele Union Production*, 1984 m. liepos 9d. Skelbta: GAGLIARDI, A. "Les idées sont de libre parcours": programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

³⁴ Tribunal de grande instance de Paris, 1990 m. vasario 12 d. Skelbta: GAGLIARDI, A. "Les idées sont de libre parcours": programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

televizijos laidoje, kurioje, tarkime, tai būtų tik viena iš užduočių, kadangi „dėlionės principo“ idėja būtų saugoma kaip atskiras kūrinys.

Tačiau daugelis televizijos laidų formatų kūrėjų neapsiriboja tik bendros laidos koncepcijos, idėjos nurodymu, todėl šių formatų neteisėto panaudojimo byloje idėja ir jos išraiškos forma yra sunkiau atskiriama, tuo pačiu ir originalumo nustatymas sukelia daugiau problemų.

Pavyzdžiui, Danijos Aukščiausiasis Teismas 1999 m. *Danmarks Radio v Celador Productions Ltd* byloje³⁵, nusprendė, jog ieškovo televizijos žaidimo „Kas nori būti milijonieriumi?“ (angl. – „*Who wants to be a millionaire?*“) formatas „yra idėjų ir principų, kurie kaip atskiri objektai nėra ginami autorių teisių normų, kompiliacija“.

Pavyzdžiui, Vokietijos³⁶ 1981 m. televizijos žaidimo „Viktorinos vedėjas“³⁷ byloje (angl. – „*Quizmaster*“) Vokietijos Apeliaciniais Teismas pažymėjo, jog dėl televizijos laidos formos (struktūrinių dalių, epizodų sekos, scenos dekoracijos, interviu formos, dalyvių pristatymo technikos) apsaugos autorių teisių normomis pirmiausia turėtų būti sprendžiama atsižvelgiant į tai, ar laidos formos elementų bendras išdėstymas ir sugrupavimas galėtų būti laikomas „individualios kūrybinės veiklos rezultatu“ – t.y. ar tai yra originalus kūrinys. Nors Vokietijos Apeliacinis Teismas ir nepanaudojo sąvokos „formatas“, tačiau nusprendė, jog televizijos laidos elementų visumai turėtų būti taikoma autorių teisių apsauga. Palyginus šį teismo sprendimą su minėtais Prancūzijos teismų sprendimais, manytina, jog Vokietijos Apeliacinio Teismo požiūris į televizijos laidos formatą buvo kitoks dėl to, kad šioje byloje buvo sprendžiama dėl žymiai detalesnio laidos formato. Tačiau reikėtų paminėti, jog Vokietijos Federalinis Teismas panaikino žemesnės instancijos teismo sprendimą teigdamas, jog televizijos laidos formos elementų visuma stokoja „formą suteikiančios vienybės“ (angl. - „*form-giving unity*“), o atskiri laidos formos elementai yra tik bendrosios idėjos, neginamos autorių teisės.

„Formą suteikiančios vienybės“ reikalavimas išplaukia iš Vokietijos teismų praktikos, kurioje teigiama, kad ginami tokie kūriniai, kurie gali būti individualaus atlikimo objektu (pavyzdžiui, tradicinis dramos kūrinys gali būti suvaidintas, literatūros kūrinys – perskaitytas)³⁸. Manytina, jog toks Vokietijos Federalinio Teismo požiūris nėra visiškai pateisinamas, kadangi televizijos laidos formato paskirtis yra kitokia – jis nėra

³⁵ *Danmarks Radio v Celador Productions Ltd* [1999] UfR 1762 (OL (DK)).

³⁶ Vokietijos autorių teisių įstatymas (vok. – *Urheberrechtsgesetz*) taip pat nustato nebaigtinį autorių teisių objektų sąrašą bei nurodo, jog autorių teisių objektais bus laikomi tie darbai, kurie yra „individualios kūrybinės veiklos rezultatas“.

³⁷ *Quizmaster*, BGH 14.11.1980 I ZR 73/78 [1981] GRUR 419.

³⁸ KLEMENT, U. Protecting television show formats under copyright law – new developments in common law and civil law countries. *European Intellectual Property Review*, 2007, 29 (2). P. 52-60.

skirtas atlikimui, jo pagrindinė funkcija yra suteikti laidai formą – įtalpinti ją į „rėmus“. Manytina, jog teismas pernelyg siauriai pažvelgė į kūrinio, kaip autorių teisių objekto, sampratą (bandė laidos formatą prigretinti prie „tradicinių“ kūrinių ir taikė jiems iškeltus kriterijus), tačiau neatsižvelgė į tai, jog Vokietijos autorių teisių įstatymas nustato nebaigtinį autorių teisių objektų sąrašą, todėl bet koks „kūrybinės veiklos rezultatas“ turėtų būti saugomas autorių teisės.

Kitas svarbus Vokietijos Federalinio Teismo išspręstas ginčas³⁹ kilo dėl prancūzų prodiuserių sukurtos laidos, skirtos vaikams. Laidoje vaikai kviestinio žymaus dainininko buvo atlydimi į sceną, jiems buvo užduodami trumpi klausimai, o po to, akomponuojant pianinui, jie dainuodavo prieš auditoriją. Kol vaikas atlikdavo dainą, buvo rodoma ir jų tėvų bei kitų giminaičių, esančių studijoje, reakcija. Vaikų pasirodymai buvo vertinami, o laidos gale kviestinis laidos svečias – žymus dainininkas – atlikdavo savo dainą ir apdovanodavo dalyvavusius vaikus. Viena Vokietijos transliuotojų organizacija, pakeitusi laidos pavadinimą ir atsisakiusi vaikų atlikimo vertinimo, pradėjo transliuoti praktiškai analogišką televizijos laidą. Prancūzijos prodiuseriai kreipėsi į teismą dėl kūrinio – televizijos laidos formato – neteisėto panaudojimo.

Pirmos ir apeliacinės instancijos teismai atmetė prancūzų ieškinį. Vokietijos Federalinis Teismas pirmiausia televizijos laidos formatą apibrėžė kaip „visuma jos [laidos] visų būdingų ypatybių, kurios sudaro bendrą pagrindą, egzistuojantį kiekvienoje laidos serijoje, tokiu būdu įgalinantį auditoriją lengvai identifikuoti serijas, nepriklausomai nuo jų įvairaus turinio, kaip būtent tos pramoginės laidos serijas“. Tačiau teismas taip pat pažymėjo, jog televizijos laidos formatas turėtų būti laikomas daugiau tam tikru įrankiu, priemone, kuris nors ir yra originalus, tačiau yra skirtas išimtinai tik kitam kūrinui, t.y. televizijos laidai, sukurti, o ne savaime būti kūriniumi, todėl šio „įrankio“ panaudojimas kitam kūriniumi sukurti neturėtų būti laikomas autorių teisių pažeidimu.

Šiuo sprendimu Vokietijos Federalinis Teismas apskritai paneigė galimybę televizijos laidos formatams taikyti autorių teisės normas. Manytina, jog šio teismo sprendimo argumentai yra priešaringi, kadangi, nors ir buvo pažymėta, jog formatas yra originalus darbas, tačiau jis nebuvo pripažintas autorių teisių ginamu objektu, nors originalumas paprastai yra ta savybė, kuri apsprendžia teisinės apsaugos taikymą kūriniam. Ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, jog „svarbiausia yra tai,

³⁹ *Sendeformat* BGH 26.06.2003 I ZR 176/01 [2003] ZUM 771.

kad toks kūrinys būtų originalus kūrybinės veiklos rezultatas“⁴⁰. Be to, teismo argumentas, jog formatas nelaikomas kūrinium, nes yra tik įrankis kitam kūriniumi sukurti taip pat yra abejotinas, kadangi kai kurie šiuolaikiniai televizijų formatai yra tokie sudėtingi ir taip gerai „išvystyti“, jog būtent televizijos laidos formatas, o ne pačios laidos turinys (vedėjo, dalyvių pokalbiai, veiksmai) suteikia laidai išskirtinumo ir individualumo. O ir kiti tradiciniai kūriniai, kaip antai dramos, choreografijos kūriniai, scenarijai ir scenarijų planai taip pat gali būti laikomi tarsi įrankiu kitam kūriniumi sukurti, tačiau jie neabejotinai pripažįstami autorių teisių objektais⁴¹.

Su originalumo ir tuo pačiu idėjos bei jos išraiškos problema taip pat susiduriama ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Viena iš svarbiausių bylų, liečiančių televizijos laidų formatų teisinę apsaugą, yra *Green v. Broadcasting Corporation of New Zealand* byla⁴². Ieškovas buvo labai populiarios naujų talentų paieškos laidos (angl. - „*Opportunity Knocks*“), transliuojamos Didžiojoje Britanijoje, autorius, prodiuseris ir vedėjas. Atsakovas, *Broadcasting Corporation of New Zealand*, pradėjo transliuoti panašią televizijos laidą, tuo pačiu pavadinimu, Naujoje Zelandijoje. Atsakovo laida atkartojė ir kitus ieškovo laidos išskirtinius elementus - tokius, kaip pagrindinės frazės („*Make up your mind*“, „*This is your show, folks, and „I do mean you*“ ir kt.), „plojimų matuoklį“, laidos dalyvių pristatymo būdą ir kt. Ieškovas kreipėsi į teismą savo ieškinį grįsdamas tuo, jog atsakovas pažeidė jo, kaip autoriaus, teises. Tačiau visų instancijų teismai nusprendė, jog ieškovo darbas (formato sąvoka panaudota nebuvo) „išreiškė tik pagrindinę mintį, idėją, kuri negali būti autorių teisių apsaugos objektu“.

Kaip matyti iš minėtų užsienio teismų sprendimų, viena iš pagrindinių problemų, ribojančių galimybę televizijos laidos formatams taikyti autorių teisių apsaugą, yra jų tapatinimas su idėja. Atriboti idėją nuo jos išraiškos nuo pat pradžių buvo sudėtinga, tačiau idėjos ir išraiškos atibojimas televizijos formatuose tampa ypač svarbus. Jeigu Prancūzijos teismuose nagrinėtose televizijos laidų formatų bylose nebuvo sunku nustatyti, jog formatas yra tik tam tikra idėja, tai minėtuose Vokietijos, Danijos bei Naujosios Zelandijos teismų sprendimuose, tai jau nebuvo taip akivaizdu.

Tiek doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateikiami įvairūs kriterijai, kuriais vadovaujantis būtų galima atriboti idėją nuo jos išraiškos.

Pavyzdžiui, nurodoma, jog jeigu idėja gali turėti tik vieną išraiškos formą, neišvengiama idėjos išraiška kūrinyje negali būti saugoma autorių teisės. Jei idėja yra itin

⁴⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Koja“ v. UAB „Interviu“*, Nr. 2A 105/2003.

⁴¹ Pavyzdžiui, ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 4 punktą.

⁴² *Green v. Broadcasting Corporation of New Zealand*, 1988. Skelbta: ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10(6).

detaliai išreikšta kūrinys, jos kopijavimas kartu yra ir išraiškos kopijavimas, o tokiais atvejais autorių teisė saugo ir nuo idėjos, ir nuo jos išraiškos kopijavimo⁴³. Greta kitų kriterijų gali būti atsižvelgta į kūrinio originalumo lygį⁴⁴. Jei panaudotas aukšto kūrybinio lygio kūrinys (pavyzdžiui, išreikšta labai originali idėja), pažeidimui konstatuoti pakanka to, kad kūrinys naudojamas su gana žymiais pakeitimais ar panaudojami tik kai kurie kūrinio elementai. Jei kūrinys yra žemesnio kūrybinio lygio – pažeidimas paprastai konstatuotinas tik tada, kai padaryta gana tiksli kūrinio kopija.

Šiuos doktrinoje siūlomus idėjos ir išraiškos atskyrimo būdus būtų galima panaudoti ir televizijos laidų formatų byloje. Nagrinėti Prancūzijos teismų sprendimai, manytina, teisingai konstatavo, jog ieškovų televizijos laidų formatuose buvo išreikšta tik idėja. Pavyzdžiui, be jokios abejonės neturėtų būti saugomas televizijos laidos formatas, nustatantis, jog televizijos laida bus skirta naujų talentų paieškai (muzikantų, dainininkų, šokėjų) ar panašiai. Tačiau televizijos laidos formatas, kuris indikuoja visą laidos procesą, eigą, struktūrines dalis, jų apjungimą, manytina, jau yra daugiau nei bendro pobūdžio idėja ir turėtų būti saugomas autorių teisės

Be to, manytina, jog televizijos laidos formatas pirmiausia turėtų būti vertinamas kaip visuma, kaip tam tikra forma, kurioje vėliau „talpinamas“ turinys. Būtent ta „forma“ ir suteikia laidos turiniui išskirtinumo bei „nubrėžia jos ribas“. Tikėtina, jog televizijos laidos formatą išskaidžius į atskirus elementus daugeliu atveju būtų nuspręsta, jog šie elementai yra tiesiog visuotinai žinomos, bendros idėjos, tačiau būtent šių idėjų atitinkamas sugrupavimas, sudėliojimas ir turėtų būti laikomas autorių teisių ginamu originaliu kūriniumi.

Tokią išvadą patvirtina ir 2003 m. Njujorko apygardos teismo sprendimas *CBS Broadcasting Inc. v ABC Inc*⁴⁵ byloje. Teismas šioje byloje nurodė, jog tiek ieškovas, tiek atsakovas savo televizijos laidų formatuose apjungė neoriginalius, standartinius realybės šou ir kitų pramoginių laidų elementus, idėjas, o pagal Jungtinių Amerikos Valstijų autorių teisių įstatymą⁴⁶ idėjos nėra ginamos autorių teisės. Tačiau teismas taip pat pastebėjo, jog nors ir pačių bendriausių ir neoriginalių idėjų originali kompiliacija (t.y. šiuo atveju ieškovo ir atsakovo televizijos laidų formatai) gali būti ginama autorių teisių kaip originalus kūrinys. Taip pat teismas nurodė, jog reikalinga formato pagrindu

⁴³ HART, T.; FAZZANI, L.; CLARK, S. *Intellectual property law*. 4th edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

⁴⁴ CORNISH, W.R. *Intellectual property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*. London: Sweet & Maxwell, 1999, p. 420-421.

⁴⁵ *CBS Broadcasting Inc v ABC Inc*, 02 Civ. 8813 (LAP) (S.D N.Y. 2003) at LEXIS (2003 U.S. Dist. LEXIS 20258).

⁴⁶ Copyright Act, 1976 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.copyright.gov/title17/92chap1.html>>.

sukurtas televizijos laidos serijas vertinti kaip darnią visumą, o ne kaip atskiras dalis – turi būti įvertinta ir palyginta abiejų programų „bendra koncepcija ir jausmas“ (angl. - „*total concept and feel*“).

Panašų požiūrį išreiškė ir Prancūzijos teismas, *World Vision Enterprise v. Boisset* byloje⁴⁷ pažymėjęs, jog „tam tikros nors ir bendro pobūdžio idėjos išvystymas, įdėjus kūrybinių pastangų, turėtų būti ginamas autorių teisės. Nors kai kurie kūrinio elementai ir yra tik visuotinai žinomos idėjos, tačiau jų apjungimas ir išdėstymas suteikia kūriniumi originalumo“.

Apibendrinant šiuos teismų sprendimus, būtų galima padaryti tokias išvadas, jog: *pirma*, televizijos laidos formatas turėtų būti vertinamas kaip visuma; *antra*, televizijos laidos formatas, nors ir sudarytas tik iš bendro pobūdžio idėjų, gali būti saugomas kaip autorių teisių kūrinys, su ta sąlyga, jog šių idėjų apjungimas, išdėstymas, sugrupavimas (t.y. visų tų idėjų visuma) yra originalus kūrybinės veiklos rezultatas – t.y. jog formato sudarytojas įdėjo pastangų į šio rezultato sukūrimą, jog šiame rezultate atsispindi autoriaus asmuo.

Kalbant apie originalumo kriterijaus taikymą televizijos laidos formatams, taip pat reikėtų pažymėti, jog originalumas neturėtų būti tapatinamas su naujumu. Originaliu turi būti laikomas ir toks televizijos laidos formatas, kuriame nors ir išreiškiamos visiems žinomos idėjos, tačiau jų išreiškimo forma yra originali.

Be to, atkreiptinas dėmesys, jog šiuolaikinėje teisės doktrinoje yra pripažįstama, jog skirtingų rūšių kūriniais yra taikomas skirtingas originalumo lygis: tradicinio meno kūriniais ir toliau taikomas pakankamai aukštas originalumo standartas, tuo tarpu naujoms kūrinų rūšims, prie kurių galėtų būti priskiriami ir televizijos laidų formatai, originalumo reikalavimas yra žemesnis. Kontinentinės teisės doktrinoje nurodoma, jog subjektyvusis originalumo reikalavimas (t.y. kai kūrinio originalumas yra kvalifikuojamas atsižvelgiant į tai, ar rezultatas atspindi autoriaus asmenybę) netinka naujoms, žemo kūrybinio lygio kūrinų kategorijoms⁴⁸ - t.y. ir televizijos laidų formatams. Jeigu teismai sutiktų su šia Jonas Nordell nuomone, manytina, televizijos laidų formatų pripažinimas autorių teisių kūriniais būtų dar lengvesnis.

⁴⁷ *CA Douai*, 1996 m. gegužės 16 d.; [1996] 170 R.I.D.A. 278.

⁴⁸ NORDELL, P.J. The Notion of Originality – Redundant or not? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.hhs.se/NR/rdonlyres/2D155C14-01C3-429C-B663-E3D41CFD516D/0/TheNotionOfOrigPjN.pdf>>.

3.1.2. Televizijos laidų formatų apsauga nepaisant jų meninės vertės

Kaip jau buvo minėta, televizijos laidų formatai yra neįprasti kūrybinės veiklos rezultatai – jie nėra skirti vaidinimui, dainavimui, grojimui, skaitymui, todėl jie gali ir nesuteikti tokio meninio pasitenkinimo asmeniui, kurį gali suteikti tradiciniai autorių teisių objektai – knyga, daina, filmas ar pan.

Tačiau visuotinai pripažįstama, jog autorių teisių objektai turi būti saugomi neatsižvelgiant į jų meninę vertę⁴⁹. Toks draudimas yra grindžiamas tuo, jog meninės vertės nustatymas yra labai subjektyvus dalykas, todėl vienam asmeniui televizijos laidos formatas gali atrodyti aukšto lygio kūrinys, o kitam – visiškai nereikšmingas laidos aprašymas.

Tačiau sprendžiant dėl televizijos laidos formato apsaugos autorių teisės normomis, šie objektai neturėtų būti meninės vertės prasme lyginami su kitais autorių teisių objektais, taip pat jie neturėtų būti lyginami ir su kitais televizijos laidų formatais.

Nors iš nagrinėtų teismo sprendimų matyti, jog daugeliu atveju nebuvo susiduriama su šia problema, tačiau, reikia pažymėti, jog toks Vokietijos Federalinio Teismo teiginys, jog „televizijos laidos formatas turėtų būti laikomas daugiau tam tikru įrankiu, priemone, kuris nors ir yra originalus, tačiau yra skirtas išimtinai tik kitam kūrinui, t.y. televizijos laidai, sukurti, o ne savaime būti kūrinium“⁵⁰, parodo, jog teismo nuomone televizijos laidos formatas, nors ir būdamas originalus, nėra laikomas kūrinium, kadangi yra skirtas tik kito kūrinio sukūrimui. Šiuo tarsi pasakoma, jog televizijos laidos formato meninė vertė yra mažesnė nei pačių televizijos laidų. Tačiau, manytina, jog: *pirma*, šis aspektas iš viso neturėjo būti vertinamas; *antra*, kartais būtent pats formato išreiškimas televizijos laidoje suteikia žiūrovams didesnę pasitenkinimą, nei improvizuotos vedėjų, dalyvių ar žiūrovų kalbos.

Be to, reikėtų pažymėti, jog teisinės apsaugos taikymo neatsižvelgiant į kūrinio meninę vertę reikalavimas yra glaudžiai susijęs su originalumo reikalavimu, nes būtent draudimas vertinti kūrinio meninę vertę apriboja galimybę nubrėžti takoskyrą tarp meno ir ne meno, ir tuo pačiu praplečia originalumo ribas.

⁴⁹ Pavyzdžiui, ATGTĮ 2 straipsnio 19 dalis.

⁵⁰ *Sendeformat* BGH 26.06.2003 I ZR 176/01 [2003] ZUM 771.

3.1.3. Televizijos laidų formatų apsauga nepaisant jų išraiškos būdo ar formos

Berno konvencijos 2 straipsnio 1 dalis nustato, jog kūriniai yra saugomi nepaisant jų išraiškos būdo ar formos, tačiau to paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog valstybės narės gali nustatyti, jog kūriniai nesaugomi, jeigu jie neturi tam tikros materialios formos. ATGTĮ 4 straipsnyje nustatyta, jog kūrinys yra saugomas nepaisant jo išraiškos ar būdo. Reikalavimo, jog kūrinys būtų materialiai išreikštas, ATGTĮ nėra.

Vadinasi, pagal Lietuvos Respublikos teisę, televizijos laidos formatas, kuris atitinka ATGTĮ nustatytus kūrinio kriterijus, autorių teisių objektu tampa nuo to momento, kai jis įgyja objektyvią formą – t.y. atsiskiria nuo kūrėjo, jį gali suvokti ir atgaminti kiti asmenys⁵¹. Darytina išvada, jog televizijos laidos formatas, jeigu atitiktų ir kitus ATGTĮ nustatytus reikalavimus, būtų saugomas net ir tuo atveju, jeigu jis nebūtų raštu išreikštas, tačiau apie jo egzistavimą būtų galima spręsti iš televizijos laidų, kurios yra kuriamos šio formato pagrindu.

Atkreiptinas dėmesys, jog daugiau nei prieš dešimt ar penkiolika metų net nebuvo įprasta televizijos laidos formato išdėstyti rašytine forma, todėl bendrosios teisės tradicijos valstybėse, kur buvo/vis dar yra reikalaujama fiksuoti kūrinį tam tikroj materialioje laikmenoje, kartais vienas iš atsisakymo suteikti autorių teisių apsaugą šiems objektams buvo tas, jog jie nebuvo išreikšti raštu⁵².

Tačiau pastaruosiu metu tokių problemų nekyla, kadangi: *pirma*, jau senokai tapo įprasta televizijos laidos formatus išdėstyti tam tikroj materialioj laikmenoje; *antra*, daugelis valstybių nereikalauja, kad kūrinys būtų išreikštas materialioj laikmenoje. Svarbiausia, jog jis apskritai būtų išreikštas tam tikra forma ar būdu⁵³.

3.2. Televizijos laidų formatai kaip dramos ir literatūros kūriniai

Daugelis bendrosios teisės tradicijos valstybių savo įstatymuose pateikia baigtinius autorių teisių saugomų objektų sąrašus⁵⁴, todėl jeigu tam tikro objekto nėra šiame sąrašė – jis nepripažįstamas kūriniumi ir nėra saugomas autorių teisės normomis. Daugelis bendrosios tradicijos valstybių (pavyzdžiui, Didžioji Britanija, Australija, Naujoji

⁵¹ VILEITA, A. *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 34.

⁵² Pavyzdžiui, *Green v. Broadcasting Corporation of New Zeland*, 1988. Skelbta: ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10(6).

⁵³ Pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos *Copyright, Designs and Patents Act* 1988 m. redakcijoje nustatyta, jog saugomi tie kūriniai, kurie išreikšti raštu ar kitu būdu.

⁵⁴ STERLING, J.A.L. *World copyright law*. London: Sweet & Maxwell, 2003. 2nd edition. P. 225.

Zelandija ir kt.) yra gana aktyvios veikėjos televizijos laidų formatų rinkoje, todėl šiose valstybėse ir teisinių ginčų dėl neteisėto televizijos laidų formatų pasisavinimo kyla nemažai.

Atsižvelgiant į tai, kad minėtosios valstybės turi baigtinius autorių teisių objektų sąrašus, asmenys, kurie kreipiasi į teismus dėl neteisėto jų sukurto televizijos laidos formato panaudojimo, stengiasi įrodyti, jog formatas – tai vienas iš autorių teisių sąrašuose pateiktų objektų (dažniausiai dramos ar literatūros kūrinys). Atsižvelgiant į tai, jog šie kūriniai pripažįstami autorių teisių objektais ir Lietuvoje⁵⁵, manytina, jog, atsižvelgiant į užsienio valstybių įstatymus ir teismų praktiką, reikalinga išnagrinėti, kokios teisinės galimybės egzistuoja pripažinti televizijos laidos formatą dramos ar literatūros kūriniumi.

3.2.1. Televizijos laidų formatai kaip dramos kūriniai

Dramos kūrinio sąvoka nepateikta nei Berno konvencijoje, nei ATGTĮ. Tačiau dramos kūriniumi laikomas toks kūrinys, kuris yra skirtas atlikti scenoje (tai įtvirtinta ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 4 punkte). Įprastinį dramos kūrinį dažniausiai sudaro tokie elementai kaip siužetas, veikėjai, scenos apipavidalinimas, dialogai ir muzika. Dialogai ir muzika saugomi kaip savarankiški autorių teisių objektai.

Green v. Broadcasting Corporation of New Zeland byloje⁵⁶, ieškovas prašė pripažinti, jog televizijos laidos formatas yra dramos kūrinys. Teismas atmetė šį ieškovo reikalavimą teigdamas, jog dramos kūrinys turi būti pakankamai vieningas, kad būtų galima jį atlikti, o elementams, kurie sudaro televizijos laidos formatą, kaip tik ir trūksta šios vienybės. Tačiau byloje buvo pareikšta ir atskiroji nuomonė. Teisėjas *Gallen J.* teigė, jog jeigu tam tikrų elementų kombinacija turi atpažįstamą struktūrą ir ta struktūra yra tokia, kuri gali suteikti tam tikrą formą televizijos laidos serijoms, ši elementų kombinacija turėtų būti ginama kaip originalus dramos kūrinys, nepaisant to, kad jos negalima atlikti tradiciniais būdais.

Šiek tiek kitoks požiūris į dramos kūriniumi keliamus reikalavimus buvo išreikštas *Norowzian v Arks Ltd* byloje⁵⁷. Ieškovas nufilmavo savo draugo improvizuotą šokį ant stogo viršaus. Filmą buvo montuojamas naudojant specialią techniką, kuri tarsi „sukarpė“ šokį (angl. - *jump-cutting*). Atsakovas, reklamos kompanija, sukūrė reklamą,

⁵⁵ ATGTĮ 4 str. 2 d. 1 p. – literatūros kūriniai, 4 p. – dramos kūriniai.

⁵⁶ *Green v. Broadcasting Corporation of New Zeland*, 1988. Skelbta: ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10(6)

⁵⁷ *Norowzian v Arks* (No.2) [1999] F.S.R. 79, HC, [2000] F.L.R. 363, (CA); *Norowzian v. Arks* (No. 2) [2000] F.L.R. 363, (CA).

labai panašią į ieškovo filmą (dėl šokio „karpymo“). Teismas, remdamasi sprendimu *Green v. Broadcasting Corporation of New Zealand* byloje, konstatavo, jog kūrinys, norint jį pripažinti dramos kūrinium, turi būti pakankamai vieningas ir turi būti galima jį atlikti. Tačiau, šioje byloje dramos kūrinio samprata buvo praplėsta, kadangi „galimybė jį atlikti“ apėmė ir kūrinio atlikimą „dirbtinėmis priemonėmis“ (angl. – „*artificial means*“).

Apibendrinat teismų sprendimus *Green* ir *Norowzian v Arks Ltd* bylose, galima teigti, jog nebuvo paneigta teorinė galimybė, kad televizijos laidų formatai galėtų būti saugomi kaip dramos kūriniai, tačiau tokių dramos kūrinio savybių, kaip „pakankamas vieningumas“ ir „galimybė jį atlikti“, nustatymas labai susiaurina galimybę televizijos laidos formatui būti pripažintam dramos kūrinium, kadangi dažniausiai formatą sudarantiems elementams būtent ir trūksta to vieningumo ir tarpusavio ryšio, kurį turi tradiciniai dramos kūriniai.

Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog teisės doktrinoje šie teismų sprendimai taip pat buvo kritikuoti, kadangi reikalavimas formatui būti „pakankamai vieningam, kad jį būtų galima atlikti“ be kita ko yra per daug miglotas ir subjektyvus pobūdžio⁵⁸. Akivaizdu, jog formato, kaip kūrinio, atlikimas savaime nėra galimas be televizijos laidos dalyvių, vedėjų, žiūrovų improvizuoto elgesio, pokalbių, bet juk televizijos laidos formato paskirtis ir yra tik nustatyti, sukurti tam tikrą išskirtinę laidos struktūrą, formą. Todėl kai kurie teoretikai mano, jog reikalavimas turėti galimybę formatą „struktūriškai atlikti“ būtų objektyvesnio pobūdžio ir leistų labiau atsižvelgti į faktines bylos aplinkybes bei į formato, kaip kūrinio, pačią esmę⁵⁹.

Taip pat reiktų aptarti ir Naujosios Zelandijos *Wilson v Broadcasting Corporation of New Zealand* bylą⁶⁰, kuri dažnai cituojama norint įrodyti, jog televizijos laidų formatai gali būti ginami kaip dramos kūriniai su sąlyga, jog formato koncepcija yra aiškiai ir detaliam išreikšta ir išdėstyta raštu ir dėl šios priežasties yra išpildomas „atlikimo galimybės“ testas.

Ponia *Wilson* sukūrė 57 puslapių studiją su detaliam aprašoma pagrindine siužeto linija bei piešiniais animaciniam televizijos serialui. Teismas konstatavo, jog ieškovės 57 puslapių studija nėra tik „neginamų idėjų sritis“ (angl. „*in the realm of unprotected*

⁵⁸ GAULT, C. To What Extent are Game Shows and Other Forms of Reality Television Protected Against Imitation Under the Copyright Laws of: New Zealand and United Kingdom; The United States and Canada; and Germany? What are the Likely Consequences for the Law of Copyright if Such Protection is Granted. In *LAWCOMM 754 Research Paper* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ifla.tv/formatspaper.htm>>.

⁵⁹ ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10 (6).

⁶⁰ *Wilson v Broadcasting Corporation of New Zealand*, 1990. Skelbta: KLEMENT, U. Protecting television show formats under copyright law – new developments in common law and civil law countries. *European Intellectual Property Review*, 2007, 29 (2). P 52-60.

ideas“) ir turėtų būti laikoma „dramos kūrinium“, nes yra pakankamai vieninga, kad ją būtų galima atlikti.

Nors šis teismo sprendimas įrodo galimybę, jog televizijos formatai gali būti pripažįstami dramos kūriniais ir būti ginami autorių teisių, tačiau dėl kelių priežasčių šis teismo sprendimas netapo precedentu, kuris galėtų būti taikomas kitose bylose dėl televizijos laidų formatų. Visų pirma, šioje byloje televizijos serijų formatas buvo išdėstytas 57 puslapių ilgio studijoje – t.y. itin kruopščiai ir plačiai detalizuotas. Antra, šioje byloje buvo sprendžiama dėl televizijos serialo formato apsaugos. Atkreiptinas dėmesys, jog tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje pripažįstama, kad televizijos serialo siužetas suteikia didesnę vienybę serialo atskiroms serijoms, kadangi „suriša“ veiksmo vietą, veikėjus, jų charakterius ir kitus komponentus į vieną visumą, tuo tarpu televizijos žaidimo formato elementai negali būti prilyginami televizijos serialo formatui, kadangi yra tik „to paties objekto ir tų pačių techninių priemonių besitęsiantis atkartojimas“⁶¹.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos teisė be bendrų autorių teisių objektui keliamų reikalavimų nenustato jokių papildomų kriterijų dramos kūriniumi, išskyrus galimybę jį atlikti scenoje. Tačiau ATGTĮ nedetalizuoja, kokias savybes turi turėti kūrinys, kad jį būtų galima atlikti scenoje. Atlikimo sąvoka ATGTĮ taip pat nepateikta, tačiau 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžiant atlikėjo sąvoką nurodoma, jog atlikėjas yra asmuo: „vaidinantis, dainuojantis, skaitantis, deklamuojantis ar kitaip atliekantis kūrinium“. Vadinas, ATGTĮ nepateikia baigtinio atlikimo būdų sąrašo. Manytina, jog atlikimu turėtų būti laikomas bet koks kūrinio „išpildymo“ būdas, leidžiantis identifikuoti, jog yra atliekamas atitinkamas kūrinys. Dėl to, manytina, televizijos laidos formato atlikimas ir yra jo panaudojimas kuriant televizijos laidą – įterpiant improvizuotus laidos vedėjo, jos dalyvių veiksmus ir poelgius. Žinoma, bet kuris televizijos laidos formatas sunkiai galėtų būti išpildytas be improvizuoto teksto, tačiau tai neturėtų būti kliūtis pripažinti juos dramos kūriniais, kadangi ir standartinio dramos kūrinio atlikimas be atitinkamų papildomų veiksmų yra sunkiai įsivaizduojamas. Reiktų pažymėti ir tai, jog kai kurių autorių nuomone⁶², sprendžiant dėl kūrinio pripažinimo draminiiais kūriniais, reikėtų orientuotis į pagrindinio kūriniumi keliamo reikalavimo – originalumo – išpildymą, o ne į jo atlikimo galimumą.

⁶¹ KLEMENT, U. Protecting television show formats under copyright law – new developments in common law and civil law countries. *European Intellectual Property Review*, 2007, 29 (2). P 52-60.

⁶² ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10 (6).

3.2.2. Televizijos laidų formatai kaip literatūros kūriniai

Literatūros kūrinys – vienas iš tradicinių autorių teisių saugomų objektų. Nei Berno konvencija, nei ATGTĮ literatūros kūrinio sąvokos nepateikia. ATGTĮ senosios redakcijos⁶³ komentaro autorius A.Vileita pabrėžia, jog „placiaja prasme „literatūros kūrinio“ sąvoka apima ne tik grožinės literatūros kūrinius, bet ir visus kūrinius, kurie išreiškiami žodžiais. Tai gali būti gyvas kūrinio atlikimas žodžiu, gyvo atlikimo įrašas laikmenoje, rašytinis tekstas popieriuje, tekstas kompiuterio laikmenoje⁶⁴“. Taigi, literatūros kūriniai – tai kūriniai, išreiškiami žodžiais. Žinoma, literatūros kūriniams, kaip ir visiems autorių teisių saugomiems objektams, yra keliami originalumo, objektyvios išraiškos formos bei buvimo kūrybinės veiklos rezultatu reikalavimai⁶⁵. Atkreiptinas dėmesys, jog pagal Lietuvos Respublikos teisę nėra reikalaujama, jog literatūros kūrinys būtų išreikštas rašytine ar spausdinti forma – svarbiausia, kad jis būtų „atsiskyres“ nuo autoriaus, jog kiti asmenys galėtų jį suprasti. Be to, literatūros kūriniai, kaip ir kiti autorių teisių objektai, yra saugomi nepriklausomai nuo jų meninės vertės.

Kaip jau buvo minėta, bendrosios teisės tradicijos šalyse įstatymai pateikia baigtinius autorių teisių objektų sąrašus. Dėl šios priežasties buvo ir yra bandoma teismuose įrodyti, jog televizijos laidos formatai gali būti saugomi kaip literatūros kūriniai.

Pramoginės televizijos laidos skiriasi – vienoje yra daugiau improvizuoto teksto (pavyzdžiui, realybės šou), kituose – mažiau (pavyzdžiui, televizijos žaidimai). Dėl šios priežasties skiriasi ir šių laidų formatai bei jų kaip literatūros kūrinių apsaugos galimybės. Pavyzdžiui, manytina, jog detalus televizijos laidos formatas, nustatantis vedėjo išangines kalbas, specifinius posakius ir pan., galėtų būti saugomas autorių teisės kaip literatūros kūrinys⁶⁶. Tuo tarpu televizijos laidų formatams, kurie yra labiau orientuoti į kitus laidos elementus arba kuriuose visas veiksmas ir kalbos yra improvizuotos (kaip daugumoje realybės šou laidų), autorių teisių apsauga kaip literatūros kūriniui tikėtina, jog nebūtų pritaikyta.

⁶³ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (sena redakcija) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598).

⁶⁴ VILEITA, A. *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 35.

⁶⁵ ATGTĮ 4 straipsnis 1 dalis.

⁶⁶ DAVIS, A. A Real Drama: Legal Protection of Reality Television Formats. *Media & Arts Law Review*, 2002;

Pavyzdžiui, *Green v. Broadcasting Corporation of New Zeland* byloje⁶⁷ teismas konstatavo, jog televizijos laidos scenarijus išreiškė tik bendro pobūdžio idėją, todėl negali būti saugomas autorių teisių kaip literatūros kūrinys. Tačiau tokį teismo sprendimą galbūt sąlygojo ta aplinkybė, jog nebuvo pateikti rašytiniai televizijos laidos formato scenarijai (o pagal tuomet galiojančius įstatymus tai buvo būtina sąlyga), kadangi didelę televizijos laidos formato dalį, kaip rodo faktinės bylos aplinkybės, sudarė išskirtiniai vedėjo naudojami posakiai bei įžanginės kalbos, todėl, manytina, nesant reikalavimo pateikti rašytinius formato egzistavimo įrodymus, galėjo būti priimtas priešingas sprendimas.

Tuo tarpu tiek Prancūzijos teismuose⁶⁸, tiek teisės doktrinoje⁶⁹ pripažįstama, jog pramoginės televizijos laidos retai kada būna kuriamos pagal iš anksto parengtą tekstą (dažnai televizijos laidų formatai orientuojasi į kitokių elementų apipavidalinimą), tačiau pakankamai detaliam išvystytam formatam, apjungiantis išskirtines laidos frazes, šūkius bei nuolat pasikartojančias vedėjo kalbas, turėtų būti ginamas kaip literatūros kūrinys.

Kaip pažymi Didžiosios Britanijos teisininkas David Rose⁷⁰, tokie televizijos laidos formato elementai, kaip televizijos žaidimo klausimynas, originalios frazės „50:50“, „studijos pagalba“ (angl. – “ask the audience”), “skambutis draugui” (angl. – “call a friend”)⁷¹ neabejotinai turėtų būti ginami kaip literatūros kūriniai.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, jog televizijos laidos formato, kaip literatūros kūrinio, teisinė apsauga priklauso nuo to, ar televizijos laidos formatas yra sudarytas iš žodinių elementų. Jeigu kiekvienoje televizijos laidoje naudojamos tam tikros išskirtinės, originalios frazės, posakiai, kalbos, manytina, jog jos turėtų būti saugomos autorių teisių. Tačiau televizijos laidų formatų, kaip literatūros kūrinių, teisinė apsauga suteikia tik ribotą galimybę jų kūrėjams apginti savo teises, kadangi šiuo atveju būtų saugomi tik tam tikri, pavieniai formato elementai, o ne formatas, kaip visuma.

⁶⁷ *Green v. Broadcasting Corporation of New Zeland*, 1988. Skelbta: ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10(6)

⁶⁸ Court d'Appel Aix-en-Provence, 1958 m. sausio 13d. Ann. prop. ind. 1958. P. 55.

⁶⁹ GAGLIARDI, A. “Les idées sont de libre parcours”: programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998; CARREAU, C. La Protection Nationale et Internationale de l'oeuvre de Television”. Dr. prat. Com. Int., 1990. 16 (4). P. 579.

⁷⁰ ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10 (6).

⁷¹ Šios frazės naudojamos visame pasaulyje populiarioje laidoje „Kas nori būti milijonieriumi?“ (angl. – „Who Wants to be a Millionaire?“).

3.3. Televizijos laidų formatų neteisėto panaudojimo įrodymo problematika

Netgi ir pripažinus, jog televizijos laidos formatas gali būti laikomas autorių teisių saugomu objektu, dažnai televizijos laidų formatų byloje susiduriama su kita problema – televizijos laidos formato neteisėto panaudojimo įrodymu.

ATGTĮ 15 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog bet koks kūrinio originalo ar jo kopijos panaudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu (išskyrus įstatymo nustatytus atvejus). Įstatyme nenustatyta, kokio dydžio ar reikšmingumo kūrinio dalies atgaminimas būtų laikomas neteisėtu kūrinio panaudojimu, tačiau visuotinai pripažįstama, jog autoriaus teisės bus pažeistos tuo atveju, jeigu kitas asmuo nukopijavo visą arba esminę (angl. – *substantial part*) autorių teisės saugomo kūrinio dalį⁷². Vėlgi, nei tarptautiniuose, nei nacionaliniuose teisės aktuose nėra įtvirtinta, ką turėtų reikšti „esminė kūrinio dalis“ (tiek kiekybės, tiek kokybės atžvilgiu), todėl atsakymas į šį klausimą turėtų būti pateikiamas priklausomai nuo kiekvienos bylos aplinkybių. Bet kuriuo atveju, manytina, jog panaudotos kūrinio dalys neturėtų būti vertinamos vien tik kiekybiniu požiūriu – kartais net ir paėmus pakankamai nedidelę, bet reikšmingą bei išskirtinę, kūrinio dalį, autoriaus teisių pažeidimas gali būti akivaizdus.

Nukopijuota kūrinio dalis turi sudaryti sąlygas įrodyti, jog tarp ieškovo ir atsakovo kūrinių yra tiesioginis ryšys, ir jog atsakovas rėmėsi ieškovo kūriniu⁷³, kitaip tariant, jog tarp ieškovo ir atsakovo kūrinių yra esminis panašumas (angl. – *substantial similarity*). Šis panašumas gali būti nustatytas ne tik žodiniuose kūrinio elementuose, kai atsakovas panaudoja ieškovo kūrinio žodinę išraišką, bet ir ne žodiniuose elementuose (angl. – „*non-literal*“), kai atsakovas panaudoja ieškovo kūrinio tam tikrus bruožus, elementus, pavyzdžiui, pakankami išvystytą siužeto liniją, nenaudojant žodinių elementų.

Atsižvelgiant į televizijos laidų formatų specifiką, t.y. į tai, jog dažniausiai televizijos laidos formatas yra sudarytas ne iš žodinių, o iš kitokio pobūdžio elementų, darytina išvada, jog ir pažeidimai turėtų būti dažniausiai identifikuojami būtent dėl ne žodinių formato elementų pasisavinimo.

Kaip matyti iš užsienio teismų praktikos, sprendžiant dėl autoriaus teisių pažeidimo televizijos laidų formatų atveju, dažniausiai kyla šios dvi problemos:

- 1) televizijos laidų formatų ir jų pagrindu sukurtų laidų atskyrimo problema;
- 2) televizijos laidų formatų saugomų elementų nustatymo problema.

⁷² STERLING, J.A.L. *World copyright law*. London: Sweet & Maxwell, 2003. 2nd edition. P. 509.

⁷³ STERLING, J.A.L. *World copyright law*. London: Sweet & Maxwell, 2003. 2nd edition. P. 507.

Televizijos laidų formatų ir jų pagrindu sukurtų laidų atskyrimo problema. Su pirmąja problema dažniausiai buvo susiduriama dar tais laikais, kai teismus pasiekė pirmosios bylos dėl neteisėto televizijos laidos formato panaudojimo. Teismai lygindami dvi televizijos laidas, konstatuodavo, jog esminio panašumo tarp jų nėra, kadangi laidų didžiąją dalį sudarydavo improvizuotos laidos dalyvių, vedėjo kalbos ir veiksmai, kurie esmingai skirdavosi, o tam tikras panašumas pavieniuose elementuose nebuvo reikšmingas, ko pasėkoje nebuvo nustatomas ir autorių teisių pažeidimas.

Tačiau ši problema iškyla ir dabartiniu metu. Pavyzdžiui, 2005 m. buvo priimtas teismo sprendimas *Nine Films & Television Pty Ltd v Ninox Television Ltd* byloje⁷⁴. *Ninox Television Ltd* Naujoje Zelandijoje sukūrė ir transliavo televizijos laidą „Svajonių namas“ (angl. - „*Dream House*“). 1999 m. *Ninox Television Ltd* ir *Nine Films & Television Pty Ltd* susitarė dėl „Svajonių namo“ australiškos versijos gamybos ir transliavimo, tačiau šis projektas buvo nesėkmingas. 2002 m. *Nine Films & Television Pty Ltd* pradėjo transliuoti naują realybės programą, pavadintą „Daugiabutis namas“ (angl. – „*The Block*“), kuris tapo labai populiarus Australijoje. *Ninox Television Ltd* kreipėsi į teismą dėl jo, kaip autoriaus, tiesių pažeidimo bei dėl „Svajonių namas“ (angl. – „*Dream House*“), kaip „dramos kūrinio“, nuplajijavimo.

Teismas atmetė *Ninox Television Ltd* ieškinį, teigdamas, jog *Ninox Television Ltd* turėjo įrodyti, kad atsakovas laidoje „Daugiabutis namas“ atgamino žymią dalį „Svajonių namo“ formato elementų. Vadinasi, autorių teisių objektu buvo apibrėžtas „Svajonių namas“ formatas ir tuo suteikta autorių teisių apsauga televizijos laidų formatams *per se*, tačiau ieškinyje buvo atmestas dėl to, kad nebuvo esminio atgaminimo. Teismas pabrėžė, jog norint nustatyti, ar buvo esminis atgaminimas, yra reikalinga atsižvelgti į serijų visumą ir nustatyti atskirų formato elementų svarbą šiame kontekste. Tęsdamas teismas konstatavo, jog dėl to, kad šiose televizijos laidose yra labai daug iš anksto neparengtų dialogų ir kad šie dialogai užima labai didelę ir esminę dalį televizijos laidų laiko, darytina išvada, jog esminio atgaminimo nebuvo.

Nors šis teismo sprendimas ir pripažino televizijos laidos formatą autorių teisių objektu, tačiau spręsdamas dėl neteisėto atgaminimo, jis, manytina, padarė esminę klaidą. Siekdamas nustatyti, ar buvo panaudota esminė ieškovo kūrinio dalis, jis lygino ne televizijos laidų formatus, o pačias televizijos laidas.

Toks teismo požiūris, manytina, sunkiai suderinamas su televizijos laidos formato paskirtimi. Televizijos laidų, kurios yra kuriamos formatų pagrindu, praktiškai visais atvejais didžiąją dalį sudarys iš anksto neparuošti dialogai. Tačiau šiuo atveju yra

⁷⁴ *Nine Films & Television Pty Ltd v Ninox Television Ltd* [2005] F.C.A. 1404.

sprendžiama ne dėl pačių laidų ar jų žodinio turinio saugojimo, o dėl laidos apipavidalinimo. Tuo labiau, jog televizijos laidos yra savarankiškas autorių teisių objektas⁷⁵ ir jos, kaip visuma, yra saugomos savarankiškai. Todėl sprendžiant dėl neteisėto televizijos laidos formato panaudojimo, reikėtų lyginti būtent tai, kas lieka atmetus improvizuotus laidos pokalbius – t.y. televizijos laidų struktūrą ir formą.

Televizijos laidų formatų saugomų elementų nustatymo problema. Kaip jau buvo minėta, autorių teisių objektams keliamas originalumo reikalavimas yra kriterijus ne tik nustatant, ar rezultatas yra kūrinys, bet ir nustatant, ar tam tikras veiklos rezultatas nėra nukopijuotas nuo kito kūrinio, t.y. autorių teisių pažeidimui konstatuoti⁷⁶. Atkreiptinas dėmesys, jog kopijavimas apima ne tik pačius elementariausius būdus, bet ir netiesioginį kopijavimą – kažkiek pakeistų svetimo kūrinio motyvų, formų, siužetų panaudojimą⁷⁷.

Nagrinėjant televizijos laidos formato originalumą šiuo aspektu, kyla nemažai klausimų. Vienas ir, galima sakyti, pagrindinis iš jų – saugomų ir nesaugomų formato elementų santykis. Šis klausimas glaudžiai susijęs su anksčiau nagrinėta idėjos ir jos išraiškos atskyrimo problema. Ši problema rečiau išskyla, kai kūrinio vertė koncentruojasi kūrinio formoje, tačiau pakankamai dažnai takoskyra tarp formos ir turinio, formos yra idėjos nėra labai akivaizdi.

Televizijos laidų formatų bylose sprendžiant, ar tam tikras formatas yra svetimo formato neteisėta reprodukcija, dažnai išskyla klausimų, kurie formato elementai yra saugomi autorių teisių, o kurie yra tik paprasčiausios idėjos, kurios nepatenka į teisinės apsaugos sferą.

Pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos *Celador Productions Ltd v. Melville anor* byloje⁷⁸ teismas konstatavo, jog dviejų televizijos žaidimų panašumas (panašumas buvo pastebėtas laidos vaizdiniame apipavidalinime, apšvietime, muzikos garsų reguliavime, stiklinės dėžės, pilnos pinigų, panaudojime) pasireiškia tik visiems gerai žinomų metodų pritaikyme, o tai, atskyrus nuo laidų turinio, negali būti saugoma autorių teisės.

Panašus sprendimas buvo priimtas ir Jungtinių Amerikos Valstijų *Pelt v CBS Inc*⁷⁹ byloje, kurioje nustatyta, jog televizijos žaidimų panašumas išanginės dainos, moderatoriaus, publikos dalyvavimo ir kt. komponentų panaudojime, nesuponuoja autorių teisių pažeidimo, nes visi šie komponentai yra tik bendro pobūdžio neoriginalios idėjos. Šis požiūris buvo pasirinktas ir Kanados *Hutton v. Canadian Broadcasting Corporation*⁸⁰

⁷⁵ Pavyzdžiui, ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalies 6 punktas.

⁷⁶ STERLING, J.A.L. *World copyright law*. London: Sweet & Maxwell, 2003. 2nd edition. P. 292.

⁷⁷ ŪSONIENĖ, J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai. P.45-56, 51.

⁷⁸ *Celador Productions Ltd v. Melville anor*[2004] EWHC 2362 (CH).

⁷⁹ *Pelt v. CBS Inc* 30 U.S.P.Q. 2d 1639 (C.D. California 1993).

⁸⁰ *Hutton v. Canadian Broadcasting Corporation* 1989, 102 A.R. 6 at 39 (Q.B.).

byloje, kurioje teismas išskaidė dviejų televizijos žaidimų formatų elementus ir nustatė, jog nors jie ir buvo visi nukopijuoti, tačiau autorių teisės pažeidimas nebuvo padarytas, kadangi visi elementai yra tiesiog nesaugomos idėjos.

Šiose ir daugelyje kitų televizijos laidų formatų plagijavimo bylų tiesiogiai ar netiesiogiai naudojamas JAV teismų praktikoje suformuotas vadinamas trijų žingsnių "paeiliui einančios filtracijos" (angl. – „*successive filtration*“) metodas arba „abstrahavimo-filtracijos-lyginimo“ (angl. – „*abstraction-filtration-comparison*“) testas. Testo esmė - rasti ribą tarp nesaugomų idėjų ir saugomos išraiškos. Šis testas apima tris stadijas:

- 1) Abstrahavimas: analizuojant kūrinį struktūrą, nustatoma, ar kūrinį panašumas pasireiškia tik jų bendroje idėjoje, ar ir jos išraiškoje;
- 2) Filtravimas: nustatius, jog egzistuoja kūrinį panašumas, turi būti atskiriami saugomi kūrinio elementai nuo nesaugomų. Nesaugomi yra elementai, padiktuoti efektyvumo, elementai padiktuoti išorinių faktorių bei elementai, priklausantys „viešajai nuosavybei“ (angl. – „*public domain*“). Tolimesniame kūrinio originalumo vertinimo etape nesaugomi elementai nėra vertinami;
- 3) Palyginimas: analizuojama, koks yra panašumas tarp vieno kūrinio likusių saugomų išraiškos elementų ir kito kūrinio, vertinama, kiek nukopijuota kūrinio dalis yra reikšminga, esminė, vertinant visą kūrinį.

Šis testas buvo sugalvotas ir pirmą kartą pritaikytas *Computer Associates International Inc v Altai Inc* byloje⁸¹, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl kompiuterių programų apsaugos, tačiau šis testas gana plačiai taikomas ir kito pobūdžio bylose.

Kitas televizijos laidų formatų neteisėto plagijavimo bylose naudojamas testas taip pat buvo suformuotas JAV teismų praktikoje. Jau minėtame 2003 m. Niujorko apygardos teismo sprendime *CBS Broadcasting In. v ABC Inc*⁸² byloje, kurioje teismas nors ir nurodė, kad tiek ieškovas, tiek atsakovas savo televizijos laidų formatuose apjungė neoriginalius, standartinius realybės šou ir kitų pramoginių laidų elementus, idėjas, tačiau pastebėjo, jog ir pačių bendriausių ir neoriginalių idėjų originali kompiliacija (t.y. šiuo atveju ieškovo ir atsakovo televizijos laidų formatai) gali būti ginama autorių teisių kaip originalus kūrinys. Teismas, sprenddamas, ar atsakovo formatas buvo nukopijuotas nuo ieškovo formato, nurodė, jog reikalinga televizijos laidos formatus vertinti kaip darnią

⁸¹ *Computer Associates International Inc v Altai Inc* 982 F 2d 693 (2nd Cir 1992).

⁸² *CBS Broadcasting Inc v ABC Inc*, 02 Civ. 8813 (LAP) (S.D N.Y. 2003) at LEXIS (2003 U.S. Dist. LEXIS 20258).

visumą, o ne jų atskirus elementus – turi būti įvertinta ir palyginta abiejų programų „bendra koncepcija ir jausmas“ (angl. - „*total concept and feel*“).

Vieno iš šių testų pasirinkimas gali būti lemiamas sprendžiant, ar televizijos laidų formatai gali būti apsaugoti nuo plagijavimo. Manytina, jog netgi ir patį sudėtingiausią ir labiausiai išvystytą televizijos laidos formatą išskaidę į atskirus elementus, turėsime konstatuoti, jog dauguma iš jų nėra ir negali būti saugomi autorių teisės, kadangi yra tik bendro pobūdžio idėjos, todėl bet koks asmuo nukopijavęs šiuos elementus liks nenubaustas. Tai būtų visiškai suprantama ir pateisinama, jeigu būtų nukopijuojamos tik pavienės idėjos, o ne šiuo idėjų originalus apjungimas. Daugeliu atveju, televizijos laidų formatų specifika yra tokia, jog, nors jie ir apjungia bendro pobūdžio idėjas, tačiau jas apjungia savotiškai, originaliai, ir tas originalumas suteikia televizijos laidoms išskirtinio pobūdžio bei nulemia jų populiarumą. Todėl, manytina, formatų išskaidymas į atskirus elementus prieštarautų jo paskirčiai ir būtų nesąžiningas jų kūrėjų atžvilgiu.

Dėl šios priežasties, manytina, televizijos laidų formatai turėtų būti vertinami ir lyginami kaip tam tikra tvarka išdėstytų ir apjungtų elementų visuma. Jeigu atsakovas pasisavino esminę ieškovo televizijos formato dalį, nepriklausomai, nuo to, kad jis yra sudarytas iš idėjų, ir panaudojo šią dalį, iš esmės jos nepakeisdamas, manytina, jog jis pažeidė ieškovo, kaip autoriaus, teises. Tačiau pabrėžtina, jog tam tikrų idėjų, nors ir inkorporuotų į kito asmens televizijos laidos formatą, panaudojimas originaliai jas sugrupuojant ir išdėstant, neturėtų būti laikomas pažeidimu.

Apibendrinant televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybes autorių teisės normomis, darytina išvada, jog tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje pripažįstama, jog televizijos laidų formatams gali būti taikoma autorių teisės teikiama apsauga. Šalyse, kuriose autorių teisių įstatymai pateikia nebaigtinus autorių teisių objektų sąrašus, televizijos laidos formatai bus pripažįstami autorių teisių objektu, jeigu atitinka bendruosius jiems iškeltus reikalavimus. Tuo tarpu šalyse, kuriose pateikiami baigtiniai autorių teisių objektų sąrašai, televizijos laidų formatai bus saugomi autorių teisių normomis tik tokiu atveju, jeigu formatai bus pripažinti vienu iš sąrašė pateiktų objektų.

Taigi, darytina išvada, jog televizijos laidų formatai *de jure* gali būti saugomi kaip autorių teisių objektai, tačiau didžiausios problemos kyla nustatant, ar *de facto* ši apsauga gali būti pritaikoma. Didžiausia problema – tai originalumo, kaip būtino kūrinių apsaugos kriterijaus, nustatymo ir tuo pačiu idėjos bei jos išraiškos atskyrimas televizijos laidų formatuose problema. Formatai, galima teigti, daugeliu atveju bus bendro pobūdžio idėjų visuma – t.y. tų idėjų originalus išdėstymas, sugrupavimas, apipavidalinimas. Tačiau

idėjos, kaip žinoma, nėra saugomos autorių teisių. Tačiau tai, manytina, neturėtų užkirsti kelio šių objektų apsaugai.

Norint geriau paaiškinti šią išvadą, būtų galima pateikti *Mark Sherwood-Edwards*⁸³ pavyzdį. Tarkime, toliau už miesto yra slėnis, kuriame auga obuoliai. Nei slėnis, nei jame esantys obuoliai niekam nepriklauso. To miesto vaisių pardavėjas nuvažiuoja į ta slėnį, prirenka obuolių ir grįžęs į miestą juos pardavinėja. Kiekvienam miesto gyventojui slėnis ir obuoliai yra lygiai taip pat pasiekiami, kaip ir vaisių pardavėjui. Tačiau miesto gyventojams yra paprasčiau sumokėti vaisių pardavėjui ir nupirkti jo surinktus ir atvežtus obuolius, o ne patiems važiuoti į slėnį ir juos susirinkti. Matyt, niekas neprieštaraus, kad miestelio gyventojai neturi teisės atimti iš pardavėjo obuolių, nors jie teisiškai jam ir nepriklauso, kadangi jis investavo laiko ir piniginių lėšų, kad obuoliai būtų surinkti ir pristatyti į miestą.

Panašiai yra ir su televizijos laidų formatais. Asmuo, kuris sugrupuoja nors jau ir seniai žinomus televizijos laidų elementus į naują visumą, turėtų būti saugomas nuo neteisėto šio rezultato pasisavinimo. Žinoma, niekas negali ir nebus apsaugotas nuo to, kad tam tikrame televizijos laidos formate išreikštos idėjos bus panaudotos ir kitame laidos formate, tačiau reikia užtikrinti, jog pasisavintos gali būti tik pačios idėjos, o ne jų originalus sugrupavimas, išdėstymas, t.y. jų išraiška.

⁸³ Žr.: NORDELL, P.J. The Notion of Originality – Redundant or not? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.hhs.se/NR/rdonlyres/2D155C14-01C3-429C-B663-E3D41CFD516D/0/TheNotionOfOrigPJN.pdf>>

4. KITOS TELEVIZIJOS LAIDŲ FORMATŲ TEISINĖS APSAUGOS GALIMYBĖS

Kaip jau buvo minėta, autorių teisių apsauga televizijos laidos formatams *de jure* egzistuoja, tačiau *de facto* ją taikant kyla nemažai problemų. Dėl šios priežasties tiek doktrina, tiek patys televizijos laidų formatų kūrėjai ar teisėti jų savininkai ieško kitų būdų, kuriuos galėtų panaudoti siekiant teisiškai apsaugoti televizijos laidų formatus.

Kadangi nei televizijos laidų formatų sąvoka, nei jų savybės nėra teisiškai reglamentuotos, atsiveria galimybės tiek doktrinoje, tiek teismų praktikoje, tiek pačioje televizijos laidų formatų industrijoje jas savaip interpretuoti ir ieškoti kitų jų teisinės apsaugos priemonių.

4.1. Televizijos laidų formatų apsauga nesąžiningą konkurenciją reglamentuojančiomis teisės normomis

Atsižvelgiant į tai, jog kaip užsienio šalių praktika rodo, autorių teisė ne visada sugeba užtikrinti televizijos laidų formatų teisinę apsaugą, formatų kūrėjai savo teises bando ginti naudodamiesi nesąžiningą konkurenciją draudžiančiomis teisės normomis.

Konkurencija yra teigiamas reiškinys, kadangi sugeba užtikrinti vartotojų gerbuvį, ekonominių išteklių racionalų paskirstymą, gamybos tobulėjimą, gaminių kokybės gerinimą, papildomų paslaugų teikimą, kainų mažinimą ir pan. Visgi egzistuoja ir nesąžiningos konkurencijos formų, todėl jau seniai pradėtos formuluoti specialios teisės normos, reguliuojančio konkurencinę kovą ir numatančios sankcijas už nesąžiningą konkurenciją⁸⁴.

Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisiniai pagrindai yra įtvirtinti 1883 m. Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo⁸⁵ (toliau – Paryžiaus konvencija) 10bis straipsnyje. Šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendro pobūdžio taisyklė, jog nesąžininga konkurencija laikomas bet koks veiksmas, prieštaraujantis sąžiningiems pramonės ir prekybos reikalų vedimo papročiams. Straipsnio 3 dalyje pateiktas pavyzdinis sąrašas veiksmų, kurie yra draudžiami. Šiame sąrašė įtvirtintas draudimas atlikti veiksmus, dėl kurių bet kuriuo būdu gali būti supainiotos įmonės, gaminiai arba konkurento pramoninė ar prekybinė veikla.

⁸⁴ ŽILINSKAS, V.; KASPERAVIČIUS, P.; KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla, 2007. P. 318.

⁸⁵ 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁸⁶ (toliau – Civilinis kodeksas) 1.137 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendro pobūdžio taisyklė, jog civilinių teisių įgyvendinimas negali būti naudojamas nesąžiningai ir ne pagal įstatymus riboti konkurenciją ar piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi rinkoje. Ši taisyklė yra konkretinama Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo⁸⁷ (toliau – Konkurencijos įstatymas) 16 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog ūkio subjektams draudžiama atlikti bet kuriuos veiksmus, prieštaraujančius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti, bei pateikiamas pavyzdinis, tačiau ne baigtinis, tokių veiksmų sąrašas.

Atsižvelgiant į tai, jog Konkurencijos įstatyme yra pateiktas tik pavyzdinis nesąžiningos konkurencijos veiksmų sąrašas, darytina išvada, jog bet koks veiksmas, kuris atitinka įstatyme įtvirtintus požymius gali būti pripažintas nesąžiningos konkurencijos veiksmu. Galima būtų išskirti tokius pagrindinius nesąžiningos konkurencijos veiksmus apibūdinančius požymius: *pirma*, ūkio subjekto atliekami veiksmai prieštarauja sąžiningai praktikai ir geriems papročiams; *antra*, tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti; *trečia*, ūkio subjektas, kuris atlieka veiksmus, ir ūkio subjektas, kurio galimybėms konkuruoti kenkiama, turi veikti vienoje prekių ar paslaugų rinkoje. Atkreiptinas dėmesys, jog nesąžiningos konkurencijos veiksmus apibūdinantys požymiai yra glaudžiai tarpusavyje susiję.

Manytina, jog pagrindinis kriterijus, apibūdinantis nesąžiningos konkurencijos veiksmus yra jų prieštaravimas sąžiningai praktikai ir geriems papročiams (arba sąžiningiems pramonės ir prekybos reikalų vedimo papročiams – pagal Paryžiaus konvenciją). Vertybės, kurioms turi prieštarauti veiksmai, kad jie būtų pripažinti nesąžininga konkurencija, skirtingose valstybėse įvardijamos skirtingai. Pavyzdžiui, Belgijoje ir Liuksemburge tai vadinama „sąžininga verslo praktika“, Ispanijoje ir Šveicarijoje – „sąžiningumo principai“, Italijoje – „profesinis teisingumas/korektiškumas“⁸⁸. Nėra lengva tiksliai apibrėžti tokias sąvokas kaip sąžininga praktika ar geri verslo papročiai. Sąžiningumo, teisingumo supratimas skiriasi kiekvienoje valstybėje ir daugeliu atveju priklauso nuo ekonominių, socialinių ir moralinių visuomenės nuostatų.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.

⁸⁸ European Space Agency. *Protection against unfair competition* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <
http://www.esa.int/esaMI/Intellectual_Property_Rights/SEMV0T9DFZD_0.html>.

Kalbant apie pirmą nesąžiningos konkurencijos veiksmus apibūdinantį požymį, pažymėtina, jog televizijos laidos formato sukūrimas daugeliu atveju reikalauja tam tikrų investicijų, finansinių, intelektinių, žmoniškųjų ir verslo išteklių. Įdomus, originalus ir naujas televizijos laidos formatas jos kūrėjams gali užtikrinti labai didelį pelną – ne tik dėl aukštų laidos reitingų, bet ir dėl sėkmingo formatų pardavimų kitiems laidų kūrėjams, transliuojančioms organizacijoms (dažniausiai į užsienio šalis). Vadinasi, ūkio subjektas, sukūręs televizijos laidos formatą ir investavęs į jį nemažai lėšų, tikisi, jog visos investicijos atsipirks ir bus galima gauti pelno. Analogiškai, transliuojančioji organizacija, nusipirkusi televizijos laidos formatą ir investavusi lėšas į laidos reklamą, tikisi, jog konkuruojanti transliuojančioji organizacija nenuplagijuos televizijos laidos formato ir „nenuvilios“ dalies žiūrovų.

Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaro autorius Alfonsas Vileita teigia, jog: „Geri papročiai reikalauja nepiktnaudžiauti turima teise, nepažeisti kitų asmenų teisių ir interesų, nesiekti pasipelnyti kitų asmenų sąskaita, pažeidžiant jų teises ir interesus“⁸⁹. Manytina, jog televizijos laidos formato nuplagijavimas neabejotinai turėtų prieštarauti sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kadangi, kaip jau buvo minėta, ūkio subjektas, sukūręs formatą, investavo nemažai įvairaus pobūdžio lėšų, o ūkio subjektas, kuris nuplagijavo televizijos laidos formatą, neįdėjęs jokių papildomų pastangų gali ne tik užsitikrinti sau didelį pelną, bet ir sužlugdyti ūkio subjekto, sukūrusio televizijos laidos formatą, galimybes konkuruoti. Akivaizdu, jog minėti ūkio subjekto veiksmai būtent ir pažeidžia kito ūkio subjekto – konkurento – teises ir interesus, leidžia pasipelnyti jo sąskaita – t.y. prieštarauja geriems papročiams ir sąžiningai ūkio praktikai.

Pavyzdžiui, Prancūzijos Kasacinis Teismas⁹⁰ byloje, kurioje vienas Prancūzijos televizijos kanalas (atsakovas) nuplagijavo kito televizijos kanalo (ieškovo) - savo konkurento - iš JAV nupirktą televizijos laidos formatą ir jo pagrindu pradėjo transliuoti realybės šou, pažymėjo, jog atsakovas pasinaudojo ieškovo turtu, sukurtu panaudojant atitinkamas lėšas bei darbą; atsakovas išvengė išlaidų, kurias patyrė ieškovas įsigydamas licenciją sukurti „prancūziškąją“ JAV sukurtą televizijos laidos formato versiją; galiausiai, atsakovas visiškai pasinaudojo ieškovo laidos populiarumu, pradėdamas transliuoti savo laidą dar tada, kai ieškovo televizijos laida vis dar buvo transliuojama, t.y. atliko nesąžiningos konkurencijos veiksmus.

⁸⁹ VILEITA, A. *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P.

⁹⁰ Prancūzijos Kasacinio Teismo 1995 m. vasario 7 d. nutartis *SA Antenne2 v. SA Television Franeaise*. Skelbta: GAGLIARDI, A. “Les idées sont de libre parcours”: programme format protection in the French an Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

Antrasis požymis, apibūdinantis nesąžiningos konkurencijos veiksmus, kaip jau buvo minėta, yra galimybė tokiais veiksmais pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti. Kaip pažymėjo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų, veika turi būti pakankamai reikšminga, kad turėtų neigiamą įtaką kito ūkio subjekto galimybėms varžytis rinkoje ar kitaip daryti jam žalą⁹¹. Minėtoje byloje⁹², Prancūzijos Kasacinis Teismas konstatavo, jog ieškovo transliuojamos laidos žiūrimumo reitingų sumažėjimas bei pajamų, gaunamų iš reklamos, transliuojamos laidos metu, sumažėjimas sukėlė neabejotiną žalą ieškovui bei sukėlė neigiamą įtaką ieškovo galimybėms konkuruoti. Prancūzijos Kasacinis Teismas, apskaičiuodamas ieškovo patirtus nuostolius, taip pat pažymėjo, jog ieškovui buvo padaryta ir moralinė (neturtinė) žala, kuri pasireiškė tuo, jog buvo pakenkta ieškovo reputacijai, kadangi galėjo susidaryti įspūdis, jog ieškovo televizijos laida galėjo būti atsakovo televizijos laidos neteisėta kopija (kadangi atsakovo televizijos laida pasirodė greitai laiku po to, kai ieškovas pradėjo transliuoti savo laidą).

Darytina išvada, jog konkurento transliuojamos laidos formato nuplėgijavimas daugeliu atveju turėtų neigiamai paveikti teisėto formato savininko teises, interesus, galimybę išlaikyti tą patį žiūrovų skaičių, pajamas gaunamas iš reklamos ir tokie veiksmai turėtų būti pripažįstami nesąžininga konkurencija. Tačiau kyla klausimas, ar bus pripažįstami nesąžininga konkurencija veiksmai, kai vienas ūkio subjektas, nuplėgijavęs kito ūkio subjekto formatą, pradeda transliuoti laidą, tačiau kitu laiku – t.y. formato savininko ir plagiatoriaus transliuojamos laidos nesidubliuoja ir, tarkim, dėl šios priežasties nesumažėja nei formato savininko laidos populiarumas, nei pajamos, gaunamos iš reklamos – t.y. nepadaroma jokia tiesioginė žala formato savininkui.

Atsižvelgiant į Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio pažodinį tekstą „*kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti*“, darytina išvada, jog ir minėtoje situacijoje formatą pasisavinęs asmuo turėtų būti pripažįstamas atlikęs nesąžiningos konkurencijos veiksmus. Tai galėtų būti paaiškinama tuo, jog Konkurencijos įstatymo pažodinis tekstas leidžia teigti, jog nėra reikalaujama, kad būtų pakenkta ūkio subjekto galimybei konkuruoti – turi būti tik sudaryta galimybė pakenkti – t.y. tai turėtų būti suprantamas kaip objektyvus požymis - ar tokie veiksmai normaliomis sąlygomis galėtų pakenkti ūkio subjekto galimybėms konkuruoti. Pabrėžtina, jog net ir tokiu atveju,

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2002 m. balandžio 24 d. nutartis c.b. *UAB „Dažai“ ir Kęstutis Balčiūnas v. UAB „Spaudos dažai“ ir Stanislovas Giedrius Stulgis*, 3K-3-581/2002, kat. 39.2.1; 82.

⁹² Prancūzijos Kasacinio Teismo 1995 m. vasario 7 d. nutartis *SA Antenne2 v. SA Television Franeaise*. Skelbta: GAGLIARDI, A. “Les idées sont de libre parcours”: programme format protection in the French an Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

kai teisėtam formato savininkui nėra padaroma reali žala, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog šis ūkio subjektas investavo tam tikras lėšas į formato sukūrimą ar įsigijimą, o formatą nuplagijavęs asmuo sutaupė šias lėšas ir jas gali investuoti, pavyzdžiui, į kitų laidų kūrimą ir taip gerinti savo konkurencingumą rinkoje. Manytina, jog tokie veiksmai netiesiogiai taip pat neigiamai įtakoja ūkio subjekto galimybes konkuruoti rinkoje. Šias išvadas, manytina, patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija⁹³ byloje dėl žalos, padarytos nesąžiningos konkurencijos veiksmis, apskaičiavimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išskyrė keletą būdų apskaičiuoti nesąžiningos konkurencijos veiksmis padarytą žalą. Dėl nesąžiningos konkurencijos atsakovas gali gauti tam tikrą turtinę naudą, pavyzdžiui, pajamas. Atsakovo dėl nesąžiningos konkurencijos gautos pajamos gali būti laikomos ieškovo nuostoliais, nes teisėje galioja bendras principas, kad niekas negali gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų. Taigi pirmasis kriterijus, kuris gali būti naudojamas apskaičiuojant nesąžiningą konkurenciją padarytą žalą, yra atsakovo pajamos, gautos už tą laikotarpį, per kurį jis atliko nesąžiningos konkurencijos veiksmus. Atsižvelgiant į šią poziciją, būtų galima daryti išvadą, jog ūkio subjektui, nuplagijavus televizijos laidos formatą, nebūtina, kad teisėtas formato savininkas/naudotojas patirtų išlaidų ar negautų pajamų, jau vien pats nesąžiningos konkurencijos veiksmas – t.y. svetimo turto, kad ir nematerialaus, pasisavinimas – suponuoja tai, jog buvo pakenkta laidos formato teisėto savininko galimybėms konkuruoti, kad ir netiesiogiai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nurodė, jog pasaulinėje praktikoje yra atvejų, kai nesąžininga konkurencija, kuri pasireiškia neteisėtu prekės ženklo, firmos vardo ar kitokio žymens naudojimu, padaryta žala apskaičiuojama taikant licencijos mokesčio kriterijų, t. y. žalą sudaro suma, kuri licencinės sutarties atveju būtų sumokėta prekės ženklo ar kitokio žymens savininkui už teisę naudotis tuo žymeniu⁹⁴. Manytina, jog šį žalos apskaičiavimo būdą būtų galima pritaikyti ir neteisėto formato pasisavinimo atveju. Be to, darytina išvada, jog vien tik tokia aplinkybė, kad teisėtas televizijos laidos formato savininkas investavo į formato įsigijimą ar sukūrimą, o kitas ūkio subjektas pasisavino šį formatą, suponuoja tai, jog antrasis nesąžiningos konkurencijos veiksmų požymis⁹⁵ yra „išpildytas“.

Trečioji būtina nesąžiningos konkurencijos veiksmų pripažinimo sąlyga yra ta, jog ūkio subjektas, kurio televizijos laidos formatas yra pasisavinamas, ir ūkio subjektas,

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rasa“, UAB „Druskininkų rasa“, UAB „Vegoplastas“ v. R.Degutienės individuali įmonė „Kertupis“, 3K-3-66/2005, 44.5.2.17; 44.8.

⁹⁴ Taip pat žr.: WIPO. Protection Against Unfair Competition. Geneva: WIPO, 1994. P. 71-72; MOSTERT, F. *Famous and Well-Known Marks*. London: Butterworths, 1997. P. 71-75.

⁹⁵ „Tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti“.

kuris neteisėtai pasisavina laidos formatą, turi veikti atitinkamoje rinkoje. Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 5 dalyje atitinkama rinka apibrėžiama kaip tam tikros prekės rinka tam tikroje geografinėje teritorijoje. Kaip rodo užsienio teismų praktika, daugeliu atveju ieškiniai dėl nesąžiningos konkurencijos televizijos laidų formatų bylose yra atmetami dėl to, kad ieškovas ir atsakovas neveikia vienoje rinkoje – t.y. jie nėra konkurentai.

Pavyzdžiui, Vokietijos Aukščiausiam Teismui buvo nagrinėta byla⁹⁶, kurioje Prancūzijos transliuojančioji organizacija prašė pripažinti Vokietijos transliuojančiosios organizacijos veiksmus kaip prieštaraujančius sąžiningai konkurencijai, kadangi pastaroji organizacija nuplagijavo Prancūzijoje labai populiarios pramoginės laidos vaikams formatą ir jo pagrindu pradėjo transliuoti Vokietijoje labai panašią laidą. Teismas nusprendė, jog nėra tiesioginės konkurencijos tarp Prancūzijos ir Vokietijos transliuojančių organizacijų ir šiuo pagrindu vadovaudamasis atmetė reikalavimą dėl nesąžiningos konkurencijos.

Manytina, jog bus sunku įrodyti tiesioginę konkurenciją tarp ūkio subjektų – transliuojančiųjų organizacijų – veikiančių skirtingose šalyse, todėl televizijos laidų formatų apsauga konkurencinės teisės normomis bus labiau tikėtina ir praktiškai pritaikoma, kai ieškovas ir atsakovas veikia vienoje valstybėje. Tačiau, reikėtų pažymėti, jog populiarėjant kabelinei televizijai ir nacionalinei televizijai „peržengiant“ valstybių sienas, gali būti, jog užsienio valstybės televizijos kompanijos transliuojama laida kabelinės televizijos pagalba gali būti itin populiari atitinkamos valstybės gyventojų tarpe ir tai gali sudaryti prielaidas išvadai, jog užsienio ir nacionalinės atitinkamos šalies transliuotojai, gali būti pripažinti tiesioginiais konkurentais. Tai ypač būtų tikėtina tose valstybėse, kur yra ta pati nacionalinė kalba (pvz., Anglijoje ir JAV, Vokietijoje ir Šveicarijoje).

Taikant nesąžiningos konkurencijos institutą televizijos laidų formatų plagijavimo atveju, taip pat iškyla klausimas, kokio „lygio“ turi būti formato nuplagijavimas, kad tai būtų pripažinta nesąžiningos konkurencijos veiksmais? Manytina, jog pagal analogiją šiuo atveju galėtų būti taikomas Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 1 punktas, kuriame nustatytos savavališko žymens, kuris yra tapatus ar panašus į kito ūkio subjekto pavadinimą, registruotą prekės ženklą ar neregistruotą plačiai žinomą prekės ženklą, ar kitą pirmumo teise naudojamą žymenį su skiriamuoju požymiu, naudojimo pasekmes, kurios turi atsirasti, kad minėtų vertybių naudojimas būtų pripažintas nesąžininga konkurencija. Šios pasekmės būtų tokios: *pirma*, jeigu tai sukelia ar tikėtina, kad gali sukelti painiavą su šiuo ūkio subjektu ar jo veikla; *antra*, jeigu siekiama nesąžiningai

⁹⁶ *Sendeformat* BGH 26.06.2003 I ZR 176/01 [2003] ZUM 771.

pasinaudoti šio ūkio subjekto (jo ženklo ar žymens) reputacija; *trečia*, jeigu dėl to gali nukentėti šio ūkio subjekto (jo ženklo ar žymens) reputacija; *ketvirta*, jeigu dėl to gali susilpnėti šio ūkio subjekto naudojamo ženklo ar žymens skiriamasis požymis. Visos nurodytos sąlygos yra alternatyvios, todėl nustatant nesąžiningos konkurencijos veiksmus, reikėtų įrodyti tik vienos iš jų egzistavimą.

Minėtoje Prancūzijos Kasacinio Teismo nutartyje televizijos laidų formatų byloje⁹⁷ nesąžiningos konkurencijos veiksmai buvo pripažinti remiantis tuo, jog: *pirma*, formato nuplajavimas sukėlė painiavą tarp ūkio subjektų „produktų“ (t.y. televizijos laidų); *antra*, dėl to, kad nukentėjo teisėto formato savininko reputacija.

Atkreiptinas dėmesys, jog dėl pirmojo atvejo, Prancūzijos Kasacinis Teismas pažymėjo, jog „nesąžiningos konkurencijos atveju nėra reikalinga įrodyti, jog darbas buvo tiksliai nuplajiuotas, reikia tik įrodyti, jog televizijos laidų panašumas sukėlė painiavą“. Darytina išvada, jog tokio tipo bylose svarbiausias kriterijus nustatant nesąžiningos konkurencijos veiksmus yra televizijos laidų panašumas lemiantis galimą jų supainiojimą. Manytina, jog vėlgi pagal analogiją su prekių ženklais būtų galima pritaikyti Europos Teisingumo Teismo suformuluotą praktiką prekių ženklų tapatumo bylose. Europos Teisingumo Teismas yra savo jurisprudencijoje akcentavęs, jog sprendžiant ar prekės ženklas gali klaidinti visuomenę, lemiamą reikšmę turi vidutinio vartotojo nuomonė, t.y. nepakanka įrodyti dviejų prekių ženklų panašumo ar kitokio ryšio fakto, o dar būtina įrodyti, jog dėl tokio ryšio ar panašumo atsirado visuomenės suklaidinimo galimybė.

Manytina, jog ir televizijos laidų formatų bylose sprendžiant, ar laidų panašumas gali klaidinti visuomenę, reikėtų remtis vidutinio vartotojo (arba „vidutinio žiūrovo“) nuomone. Prancūzijos Kasacinis Teismas būtent ir nustatė, jog ieškovo ir atsakovo laidos buvo tokios panašios, kad vidutinis vartotojas galėtų jas sumaišyti.

Atkreiptinas dėmesys, jog ir tokio pobūdžio bylose vis dėlto yra reikalinga tikrinti kiek ir kokių elementų buvo pasisavinta. Teismas pažymėjo, jog tokių laidos elementų kaip „pamatinė idėja, laidos struktūra, montavimas, epizodų trukmė, muzikos žanras, specifinis asmenų, dalyvaujančių laidoje, pristatymas“ panaudojimas galėtų suklaidinti vidutinį vartotoją, tačiau šioje byloje esminė aplinkybė, leidusi teismui neabejotinai konstatuoti nesąžiningos konkurencijos veiksmus, buvo laidos vedėjo perviliojimas. Tačiau laidos vedėjo perėjimas į naująją televizijos laidą buvo analizuojamas ne kaip

⁹⁷ Prancūzijos Kasacinio Teismo 1995 m. vasario 7 d. nutartis *SA Antenne2 v. SA Television Franeaise*. Skelbta: GAGLIARDI, A. “Les idées sont de libre parcours”: programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998.

atskiras nesąžiningos konkurencijos veiksmas, o kaip sudedamoji formato elementų, kurių nukopijavimas gali suklaidinti žiūrovus, dalis.

Darytina išvada, jog to paties vedėjo panaudojimas konkuruojančiose panašaus pobūdžio televizijos laidose yra svarbi aplinkybė, įrodanti supainiojimo tikimybę, kadangi tam tikrose televizijos laidose (ypač žaidimuose) žiūrovai pačią laidą asocijuoja su jos vedėju – vedėjas tarsi tampa pagrindiniu laidos „elementu“. Tačiau, manytina, jog supainiojimas įmanomas ir be tos paties vedėjo dalyvavimo, ypač tokiose laidose, kuriose vedėjas nėra toks svarbus (pavyzdžiui, žiūrovai vedėją daug labiau įsimena televizijos žaidimuose, nei realybės šou, kadangi pastaruosiuose didesnis dėmesys akcentuojamas į veikėjus, jų pokalbius). Tačiau bet kokių atveju, teisme turėtų būti nagrinėjamas kiek ir kokios svarbos formato elementų buvo pasisavinta. Manytina, jog šiuo atveju didesnę reikšmę turėtų ne kiekybinis, o kokybinis pasisavintų elementų skaičius, kadangi vidutinis vartotojas (vidutinis žiūrovai) vertina bendrą laidos išpūdį, o ne analizuoja atskirus laidos elementus. Bet kokių, atveju, manytina, jog norint įrodyti supainiojimo galimybę ir dėl to konstatuoti nesąžiningos konkurencijos veiksmus būtina aplinkybė, jog televizijos laidos formatas būtų gana detalai nuplagijuotas, kadangi vien bendrų idėjų, pavyzdžiui, laidos žanro pasisavinimas tikrai nebus pakankamas faktas konstatuoti supainiojimo galimybę.

Dėl antrosios sąlygos – nukentėjusios reputacijos – Prancūzijos Kasacinis Teismas pažymėjo, jog pati supainiojimo galimybė jau suponuoja teisėto formato savininko reputacijos pablogėjimą, kadangi sumenkina ieškovo laidos originalumą bei sukelia abejonę, kad ieškovas galėjo nuplagijuoti atsakovo televizijos laidą (jos formatą).

Apibendrinant, tai kas išdėstyta, darytina išvada, jog nesąžiningos konkurencijos institutas televizijos laidų formatų teisinės apsaugos kontekste yra pakankamai patikimas būdas formatų kūrėjams ar jų teisėtiems savininkams apginti savo interesus. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, jog šis institutas, skirtingai nei autorių teisė, gali būti taikomas tik tokiu atveju, kai ūkio subjektai yra konkurentai, todėl ši apsauga nesuveiks tokiu atveju, kai nukopijuoto formato pagrindu sukurta laida bus transliuojama kitoje šalyje, todėl ieškinių dėl nesąžiningos konkurencijos pareiškimas dažniausiai bus apribotas vienos jurisdikcijos ribose.

4.2. Televizijos laidų formatų apsauga komercinės paslaptis reglamentuojančiomis teisės normomis

Tiek televizijos laidų formatų rinkoje veikiantys subjektai (formatų kūrėjai, prodiuseriai, transliuojančiosios organizacijos), tiek televizijos laidų formatų teisinės apsaugos

problemas nagrinėjantys teisininkai⁹⁸ kaip vieną iš būdų apsaugoti televizijos laidų formatus nurodo komercines paslaptis reglamentuojančių teisės normų taikymą.

Komercinės paslaptys, konfidenciali informacija yra visuotinai pripažįstamos ir ginamos vertybės, kadangi jos suteikia ūkio subjektui konkurencinį pranašumą tam tikroje rinkoje, be to, vertingos komercinės paslaptys gali sudaryti kliūtis potencialiems konkurentams patekti į tam tikrą prekę ir/ar paslaugos rinką⁹⁹.

Pažymėtina, jog informacija gali būti laikoma komercine paslaptimi tik tuo atveju, kai teisinei jos apsaugai nėra taikomos kitos intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančios teisės normos. Komercinės paslaptys nėra ginamos autorių teisių, patentų ar prekių ženklų įstatymų normomis, nes paprasčiausiai arba neatitinka griežtų reikalavimų arba neatlieka tų funkcijų, kurias turėtų atlikti minėtų įstatymų ginami objektai¹⁰⁰.

Komercinėms paslaptims keliami reikalavimai įtvirtinti tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu. TRIPS 39 straipsnyje įtvirtintos šios komercinių paslapčių savybės: *pirma*, informacija yra slapta ta prasme, kad jos, kaip visumos ar kaip tikslios komponentų konfigūracijos, apskritai nežino arba lengvai jos negauna tos aplinkos asmenys, kurie dirba su aptartąja informacija; *antra*, informacija turi komercinę vertę, nes yra slapta; *trečia*, asmuo, teisėtai valdantis šią informaciją imasi pagrįstų priemonių ją išsaugoti.

Civilinio kodekso 1.116 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ar ji negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuria savininkas yra ją patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Vadovaujantis šiuo apibrėžimu, galima būtų išskirti tokius konfidencialios informacijos bruožus: *pirma*, tam tikra būsimos ar esamos informacijos vertė, siejama su viešu jos neatskleidimu; *antra*, informacijos savininkas ar asmuo, kuriam savininkas ją yra patikėjęs imasi konkrečių priemonių (atitinkamai ją formalizuoja, nustato tam tikrus apsaugos kriterijus ir kt.) su tikslu išsaugoti jos slaptumą.

⁹⁸ Shelley Lane, Richard McD Bridge, David Rose, Lyndsay Gough, Alison Davis, Jay Rubin, Robim Meadow ir kt.

⁹⁹ SHEIKH, T. Trade secrets and employee loyalty [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/trade_secrets_employee_loyalty.pdf>.

¹⁰⁰ VYŠNIAUSKAITĖ, A. Can there be a property right to a customer list? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2000 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=03BD7F8A-F1BF-473C-9228-7E561546219B>>.

Pavyzdžiui, analogiški komercinėms paslaptims keliami reikalavimai nustatyti ir JAV teisėje. Vieningame komercinių paslapčių akte¹⁰¹ (angl. - *Uniform trade secrets Act*) šie kriterijai įvardijami kaip ribotas prieinamumas (angl.- *limited availability*), ekonominis vertingumas (angl. - *economic value*) bei tinkamos (protingos) pastangos (angl.- *reasonable efforts*) informacijai apsaugoti. Nors skirtingose teisinėse sistemose sąlygos, kurias turi atitikti informacija, kad ji būtų pripažinta komercinė paslaptimi, leksine prasme suformuluotos nevienodai, tačiau darytina išvada, kad jų suvokimas bei aiškinimas neturėtų ženkliai skirtis.

Atsižvelgiant į komercinėms paslaptims nustatytus reikalavimus, galima teigti, jog televizijos laidos formatas gali būti suprantamas ir pripažįstamas komercinė paslaptimi, net jeigu jis būtų suprantamas tik kaip idėja, kadangi, skirtingai nei ieškinys dėl autorių teisių pažeidimų, ieškinys dėl komercinių paslapčių atskleidimo gali būti pareikštas ir dėl idėjos pasisavinimo, jei ši idėja yra aiškiai identifikuota, originali, komerciškai vertinga bei ją galima realizuoti praktikoje¹⁰². Amerikiečių teisininkas Jay Datler pabrėžia, jog informacijos, galinčios būti komercinė paslaptimi rūšių įvairovė reikšminga tuo, kad ji tarsi užpildo spragą tarp apsaugos, kurią suteikia autorių teisė¹⁰³. Autorių teisė nesaugo abstrakčių idėjų, taigi komercinių paslapčių teisinė apsauga papildo autorių teisę, kai reikia apsaugoti idėjas, turinčias komercinę vertę.

Užsienio teismų praktikoje¹⁰⁴ išskiriamos šios prielaidos ieškiniui dėl komercinių paslapčių pasisavinimo/atskleidimo pareikšti: *pirma*, informacija turi būti konfidenciali; *antra*, informacija atsakovui perdavimo aplinkybės turėjo suponuoti konfidencialumo įsipareigojimus; *trečia*, turi būti neteisėtas šios informacijos panaudojimas, sukeliantis žalą informacijos pradiniam turėtojui (jos kūrėjui/teisėtam naudotojui). Šios teismų praktikoje išskiriamos prielaidos buvo pritaikytos ir televizijos laidų formatų bylose.

Pavyzdžiui, Australijos teismas nustatė neteisėtą idėjos, kaip komercinės paslapties pasisavinimą, situacijoje, kai ieškovas (televizijos laidos formato) kūrėjas atskleidė vienam televizijos kanalui savo sukurtą formatą, skirtą laidai, kurioje turtingi žmonės turėtų pasakoti savo sėkmės istorijas. Atsakovas, be ieškovo žinios ir sutikimo, sukūrė televizijos laidą, paremtą minėtoju formatu. Teismas nusprendė, jog televizijos laidos idėja atsakovui buvo pateikta tokiomis aplinkybėmis, kurios suponavo konfidencialumo

¹⁰¹ Uniform trade secrets act. Skelbtas 1979 m., taisytas 1985 m., [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://nsi.org/Library/Espionage/usta.htm>>.

¹⁰² McD BRIDGE, R. The protection of formats under english law: part 1. *Entertainment Law Review*, 1990, 1(3). P. 96-102.

¹⁰³ DATLER, J.; CONWAY-JONE, D. Intellectual property law: commercial creative and industrial property [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

¹⁰⁴ Pavyzdžiui, *Coco v. Clark* [1969] R.P.C. P. 41.

įsipareigojimus bei pati idėja buvo pakankamai išvystyta, originali ir vertinga, kad ją būtų galima pripažinti konfidencialia informacija¹⁰⁵. Taigi teismas šioje byloje suteikė teisinę apsauga televizijos laidos formatui, t.y. pripažino jį komercine paslaptimi, tačiau, reiktų atkreipti dėmesį, jog televizijos laidos formatas buvo įvardintas tik kaip „pakankamai išvystyta idėja“, t.y. objektu, kurio negina autorių teisė. Vadinasi, bet koks trečiasis asmuo galės pasinaudoti ieškovo sukurtu televizijos laidos formatu, kadangi ši informacija po atsakovo laidos transliavimo jau nebelaikoma konfidencialia.

Panašų sprendimą priėmė ir Didžiosios Britanijos Apeliacinis teismas byloje, kurioje atsakovas pradėjo transliuoti televizijos laidą prodiusuotą pagal ieškovo sukurtą ir atsakovui pasiūlytą pirkti televizijos laidos formatą¹⁰⁶. Šioje byloje teismas išskyrė tokius pagrindinius televizijos laidos formato kaip konfidencialios informacijos/komercinės paslapties bruožus: *pirma*, idėja (televizijos laidos formatas) turi būti pakankami išvystyta, t.y. ją turi būti galima realiai įgyvendinti praktiškai – t.y. sukurti televizijos laidą; *antra*, idėja turi būti pakankami originali ir dar nežinoma visuomenėje (t.y. slapta).

Kaip matyti, šiame teismo sprendime buvo pritaikytos ankstesniuose teismų sprendimuose nustatytos prielaidos ieškinio dėl konfidencialios informacijos atskleidimo patenkinimui. Tačiau, reiktų atkreipti dėmesį, jog be kita ko teismas šiame sprendime pažymėjo, „...jog televizijos pasaulyje yra pripažįstama, kad originalios idėjos, be jos teisėto turėtojo sutikimo, panaudojimas yra neleistinas...“. Vadinasi, teismų praktikoje įtvirtinta antroji prielaida (jog informacijos atsakovui perdavimo aplinkybės turėtų suponuoti konfidencialumo įsipareigojimus) ieškinių dėl konfidencialios informacijos atskleidimo patenkinimui, televizijos laidų formatų atskleidimo atveju turėtų būti gana lengvai patenkinama ir įrodoma, kadangi vadovaujantis minėtu teismo sprendimu, naujo televizijos laidos formato atskleidimas kitam subjektui su pasiūlymu jį įsigyti *per se* suformuoja konfidencialumo įsipareigojimą.

Minėtos teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, jog televizijos laidų formatai gana lengvai teismų pripažįstami komercinėmis paslaptimis, tačiau televizijos pasaulyje ši teisinė apsaugos rūšis nesuteikia pakankamos apsaugos šių objektų kūrėjams ir/ar teisėtiems naudotojams¹⁰⁷. Nors skirtingose valstybėse komercinėms paslaptims taikomas apsaugos lygis skiriasi, tačiau tiek Didžiosios Britanijos, tiek JAV¹⁰⁸ doktrinoje pripažįstama, kad dažniausiai jis yra pakankamai silpnas, lyginant su apsauga, taikoma kitoms, ribotą laiką saugomom, intelektinės nuosavybės rūšims.

¹⁰⁵ *Talbot v. General Television Corporation Pty* [1980] VR 224.

¹⁰⁶ *Fraser v. Thames Television* [1983] 2 All E.R. 101.

¹⁰⁷ DAVIS, A. A real drama: legal protection of reality television formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

¹⁰⁸ BAINBRIDGE, D. *Intellectual property*. 5th edition. Sine loco: Pearson Longman, 2002. P. 273.

Komercinės paslapties savininkas neturi absoliučios galios uždrausti kitiems asmenims elgtis tam tikru būdu ar užsiimti kokia nors veikla, jis negali uždrausti komercinę paslaptį sužinoti teisėtomis priemonėmis, tokiomis kaip nepriklausomas sukūrimas, atgaline produkto analize (angl. - *reverse engineering*) ar gavimas iš visuotinai prieinamu šaltinių.

Akivaizdu, jog vienas iš pagrindinių reikalavimų, jog televizijos laidos formatas būtų pripažintas komercine paslaptimi, yra jos slaptumas. Taigi, vos tik laida, sukurta televizijos laidos formato pagrindu, yra pradama transliuoti, bet koks ieškinys dėl televizijos laidos formato kaip konfidencialios informacijos panaudojimo bus atmestas. Pažymėtina, jog televizijos laidos formatas savo, kaip komercinės paslapties, statusą gali prarasti net ir tada, kai televizijos laidos dar nėra transliuojamas, tačiau yra vykdoma būsimos televizijos laidos reklama¹⁰⁹. Ši teisinės apsaugos rūšis nesuveiktų ir tokiu atveju, jeigu televizijos laidos formatu suskurta laida būtų transliuojama viename pasaulio gale, o jos kūrėjas bandytų ją parduoti kitoje šalyje, kurioje šis televizijos laidos formatas dar nebūtų žinomas. Šiuo atveju būtų preziumuojama, jog televizijos laidos formatas laisvai gali būti prieinamas visuomenei¹¹⁰. Tai galėtų būti paaiškinama tuo, jog šiuolaikinės technologijos (internetas, kabelinė televizija) bei socialiniai veiksniai (intensyvus keliavimas) suteikia galimybę asmenims susipažinti su pasaulyje pasirodžiusiomis naujovėmis gerokai anksčiau, nei jos oficialiai pristatomos jų gimtojoje šalyje (jurisdikcijoje). Be to, reikėtų paminėti ir tokią aplinkybę, jog prodiuseriai gana dažnai reikalauja, kad televizijos laidų formatų kūrėjai pasirašytų pasižadėjimą, jog jų atskleidžiama informacija nėra ir nebus laikoma konfidencialia, o prodiuseris turės teisę kurti televizijos laidas, remdamasis panašiu laidos formatu¹¹¹.

Apibendrinant kas pasakyta, galima teigti, jog televizijos laidų formatų kaip komercinių paslapčių apsauga turėtų būti vertinama teigiamai, kadangi komercinės paslaptys niekada nenustoja galioti kaip patentai, pramoniniai dizainai ar autorių teisių saugomas objektas. Dar daugiau, jokioje pasaulio valstybėje nėra reguliuojamo registracijos proceso, priverčiančio ūkio subjektus atskleisti slaptą turimą informaciją, kad jos įgytų teisę į komercinės paslaptis ir teisę jomis naudotis¹¹². Be to, be teisės aktuose ir teismų praktikoje nurodytų kriterijų, televizijos laidos formatui nekeliami jokie

¹⁰⁹ GOUGH, L. The drama over format rights. *Managing Intellectual Property*, 2002.

¹¹⁰ McD BRIDGE, R. The protection of formats under english law: part 1. *Entertainment Law Review*, 1990, 1(3). P. 96-102.

¹¹¹ DAVIS, A. A real drama: legal protection of reality television formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

¹¹² SMS'S DIVISION OF WIPO. Trade secrets are gold nuggets: protect them [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/sme/en/documents/wipo_magazine/04_2002.pdf>.

papildomi reikalavimai, kurie keliami autorių teisių objektams. Tačiau, bet kuriuo atveju, ši apsaugos rūšis yra veiksminga tik pirminėje televizijos laidos formato sukūrimo stadijoje – t.y. tol, kol formato pagrindo sukurta laida dar nėra transliuojama ar kitaip viešai pristatoma.

4.3. Televizijos laidų formatų apsauga prekių ženklus reglamentuojančiomis teisės normomis

Prekių ir paslaugų ženklai žinomi jau seniai – jie naudojami konkurencinėje kovoje, naujoms rinkoms užkariauti, reklamai ir pagaliau pelnui didinti. Prekių ženklų apsaugą Lietuvos Respublikoje reglamentuoja Prekių ženklų įstatymas¹¹³ ir Prekių ženklų registracijos taisyklės¹¹⁴. Prekių ženklų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje prekės ženklas apibrėžiamas kaip bet koks žymuo, kurio paskirtis – atskirti vieno asmens prekes arba paslaugas nuo kito asmens prekių arba paslaugų ir kurį galima pavaizduoti grafiškai. Šiame įstatyme prekių ženklui prilyginamas ir ženklas, skirtas paslaugoms žymėti. Prekių ženklų apsaugą reglamentuoja ir Civilinis kodeksas, kurio 1.114 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog teisė į prekių (paslaugų) ženklą yra asmeninė neturtinė teisė, su kuria įstatymai sieja tam tikrų teisinių pasekmių atsiradimą.

Atsižvelgiant į Prekių ženklų įstatyme įtvirtintą apibrėžimą, darytina išvada, jog prekės ar paslaugos ženklu gali būti pavadinimas, sąvoka, simbolis, dizainas arba jų derinys, skirtas atpažinti vieno pardavėjo siūlomas prekes ar paslaugas, atskirti jas nuo konkurentų siūlomų prekių ar paslaugų¹¹⁵.

Atsižvelgiant į tai, jog nei autorių teisių normos, nei nesąžiningą konkurenciją bei komercines paslaptis reglamentuojančios teisės normos nesukuria visiškos teisinės apsaugos televizijos laidų formatams, jų kūrėjai savo „produktams“ apsaugoti naudoja prekių ženklų teisės normas. Žinoma, prekių ženklų teikiama apsauga niekada neapsaugos televizijos laidos formato kaip visumos, kaip nedalomo objekto, tačiau prekės ženklo registracija užtikrins, jog bent jau kai kurie televizijos laidų formatų elementai gali būti teisiškai apsaugoti.

Televizijos laidos vienos iš svarbiausių sudedamųjų dalių yra laidos pavadinimas, logotipas, tam tikri išskirtiniai laidos šūkliai. Prekių ženklų įstatymo 5 straipsnyje nurodyti

¹¹³ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844).

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Valstybinio patentų biuro direktoriaus įsakymas „Dėl prekių ženklų registravimo taisyklių ZR/03/2004 patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2004, Nr. 98-3679).

¹¹⁵ ŽILINSKAS, V.; KASPERAVIČIUS, P.; KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla, 2007, p. 303.

elementai, kurie gali sudaryti prekės ženklą: 1) žodžiai, asmenų pavardės, vardai, meniniai pseudonimai, juridinių asmenų pavadinimai, šūkiei, raidės, skaitmenys; 3) piešiniai, emblemos; 4) erdvinės formos (gaminų išorinio vaizdo, jų pakuotės ar talpyklos); 5) spalvos ar spalvų deriniai, jų kompozicijos; 6) bet kokie 1–5 punkte nurodytų žymenų deriniai.

Akivaizdu, jog Prekių ženklų įstatymas įtvirtina gana platų ratą elementų, kurie gali sudaryti prekės ženklą. Svarbiausia, jog prekės ženklas atliktų savo svarbiausią funkciją – atskirtų vienas prekes ar paslaugas nuo kitų. Darytina išvada, jog tokie išskirtiniai televizijos laidos pavadinimai kaip „*Opportunity knocks*“, „*Who wants to be a millionaire*“, „*Big Brother*“, išskirtiniai laidos šūkiei kaip „*Make up your mind*“, „*It’s your turn, folk*“ atitinka įstatymo keliamus reikalavimus, todėl galėtų būti registruojami prekių ženklais, ko pasėkoje atitinkamas televizijos laidos pavadinimas, logotipas ar kitoks išskirtinis laidos simbolis kitų asmenų nebus naudojamas teritorijoje, kurioje veikia prekės ženklo teikiama apsauga¹¹⁶.

Reikėtų paminėti ir tai, jog prekės ženklui taikoma gana plati apsauga. Vadovaujantis Prekių ženklų įstatymo 38 straipsniu, įregistruoto prekės ženklo savininkas turi išimtinę teisę be jo sutikimo uždrausti kitiems asmenims komercinėje veikloje naudoti bet koki žymenį, kuris yra ne tik tapatus įregistruotam ženklui tapačioms prekėms ir/ar paslaugoms, bet ir tapatus įregistruotam ženklui tapačioms ar panašioms prekėms ir/ar paslaugoms ar klaidinamai į jį panašus ir dėl to yra galimybė suklaidinti visuomenę, įskaitant ir klaidinamą asocijavimą su įregistruotu ženklu. Vadinasi, televizijos laidos formato kūrėjas užregistravęs tam tikrus televizijos laidos formato elementus kaip prekės ženklus bus užtikrintas, jog bet koks asmuo negalės naudoti ne tik analogiškų pavadinimų, bet ir klaidinančiai į juos panašių. O kaip rodo televizijos laidų formatų kūrėjų patirtis, dažnai pasitaiko tokių atvejų, kai į vienoje ar keliose šalyse išgarsėjusių televizijos laidų pavadinimus, logotipus ar kitus išskirtinius ženklus panašūs atitikmenys yra naudojami panašaus formato pagrindu sukurtoms laidoms, siekiant pasinaudoti jau išpopuliarėjusių laidų reputacija bei siekiant užtikrinti savos laidos žiūrimumą ir populiarumą. Šiuo atveju gali būti taikoma ir nesąžiningos konkurencijos institutas, tačiau tokiu atveju vienas iš pagrindinių kriterijų yra ta pati rinka, kurioje veikia prekės ženklo savininkas ir pažeidėjas, o prekės ženklų atveju – tai nėra reikalaujama. Reikalinga tik būti užregistravusiam prekės ženklą atitinkamoje valstybėje.

Prekių ženklų teikiamos apsaugos privalumus įrodo ir tai, kad prekių ir paslaugų ženklai yra tarptautiniu mastu pripažįstami objektai. Paryžiaus konvencijoje prekių ir

¹¹⁶ DAVIS, A. A real drama: legal protection of reality television formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

paslaugų ženklai buvo priskirti prie pramoninės nuosavybės objektų ir ją pasirašiusios valstybės įsipareigojo priimti jų teisinės apsaugos įstatymus.

Norint įgyti išimtinę teisę, kuriai suteikia prekės ženklas, būtina jį užregistruoti. Lietuvoje yra trys išimtinių teisių į prekės ženklą gavimo būdai: *pirma*, nacionalinis kelias – pagal Prekių ženklų įstatymą ir Prekių ženklų registravimo taisykles paraišką paduodamos tiesiai į Valstybinį patentų biurą; *antra*, Europos Bendrijos registravimo sistema – pagal 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentą (EB), Nr. 40/94 Dėl bendrijos prekių ženklo¹¹⁷, kuriuo vadovaujantis prekės ženklas registruojamas kaip Bendrijos prekės ženklas Vidaus rinkos harmonizavimo tarnyboje. Ši registracija prekės ženklo savininkui suteikia išimtinę teisę visoje Europos Bendrijos teritorijoje; *trečia*, tarptautinė registravimo sistema – pagal 1989 m. birželio 27 d. Madrido sutarties dėl tarptautinės ženklų registracijos protokolą¹¹⁸.

Naudojantis minėtomis prekės ženklų registravimo sistemomis, televizijos laidos formato kūrėjas turi galimybę užsitikrinti, jog laidos pavadinimas, logotipas ar kitos sudedamosios formato dalys, kurios atitinka prekės ženklų požymius, būtų įregistruotos daugelyje pasaulio valstybių. Ši registracija užtikrins, jog niekas be jo sutikimo neturės teisės tose šalyse naudoti užregistruotų televizijos laidos formato elementų be jo sutikimo. Atkreiptinas dėmesys, jog daugeliu atveju būtent televizijos laidos pavadinimas, logotipas ar kiti išskirtiniai simboliai užtikrina šios laidos žiūrimumą, aukštus reitingus, privilioja žiūrovus.

Kalbant apie televizijos laidų formatų apsaugą prekių ženklus reglamentuojančiomis teisės normomis, reikėtų paminėti ir galimybę jiems pritaikyti apsaugą, kuri teisės aktais suteikiama plačiai žinomam prekės ženklui. Prekių ženklų įstatymo 9 straipsnyje nustatyta, jog ženklas Lietuvos Respublikoje gali būti pripažintas plačiai žinomu, jeigu jo naudojimo ar reklamavimo rezultatai rodo, kad jis yra gerai žinomas tam tikrame visuomenės sluoksnyje. Plačiai žinomų prekės ženklų savininkams yra suteikiama papildoma apsauga – netgi jeigu toks ženklas nėra įregistruotas, savininkas turi teisę uždrausti kitiems asmenims be jo sutikimo naudoti pramoninėje ar komercinėje veikloje bet kurį žymenį, kurį galima palaikyti plačiai žinomo ženklo atgiminiu, imitacija ar vertimu ir kuris gali suklaidinti dėl tapačių ir (ar) panašių prekių, kurioms plačiai žinomas ženklas naudojamas. Prekės ženklas pripažįstamas plačiai žinomu teismine tvarka. Siekiant, kad teismas pripažintų ženklą plačiai žinomu, jis turi būti naudojamas ar

¹¹⁷ 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo (OL, 1994 L 011, p. 1).

¹¹⁸ 1989 m. Madrido sutarties dėl tarptautinės ženklų registracijos protokolas. Valstybės žinios, 1997, Nr. 50-1193.

reklamuojamas ir to rezultatai rodo, kad jis yra gerai žinomas tam tikrame visuomenės sluoksnyje¹¹⁹.

Taigi televizijos laidos pavadinimas, logotipas ar kitas išskirtinis ženklas, kuris leidžia atkirti šią laidą nuo kitų, gali būti pripažintas plačiai žinomu ir suteikti jo savininkui išskirtines teises, net jo neįregistravus. Problemiška yra tai, kad Europos Bendrijoje nėra priimta bendrų visoms valstybėms narėms privalomų plačiai žinomų prekių ženklų nustatyto kriterijų, todėl kiekvienoje Europos Bendrijos narėje prekių ženklų pripažinimo plačiai žinomais praktika yra skirtinga.

Pažymėtina, jog Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija (angl. – WIPO) yra patvirtinusi plačiai žinomų prekių ženklų nustatymo rekomendacijas¹²⁰, tačiau jų laikymasis nėra privalomas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs¹²¹, jog tam, kad ženklas būtų pripažintas plačiai žinomu, jis nebūtinai turi būti žinomiausias (garsiausias) tarp ženklų, kuriais yra žymimos vienokios ar kitokios prekės. Antra vertus, tam tikras ženklo žinomumo palyginimas kitų ženklų kontekste apskritai nėra negalimas, bet tai negali būti lemiančia aplinkybe atmesti reikalavimą dėl ženklo pripažinimo plačiai žinomu, nes galima situacija, jog visi lyginamieji prekės ženklai praktikoje galėtų būti pripažįstami plačiai žinomais, arba atvirkščiai – nė vienas iš jų negalėtų būti tokiu pripažįstamas.

Atsižvelgiant į kabelinės televizijos populiarumą, interneto paplitimą ir kitus veiksmus, gali susidaryti tokia situacija, jog, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje ar JAV transliuojamos populiaros televizijos laidos pavadinimas ar kitoks išskirtinis jos ženklas galėtų būti pripažįstamas plačiai žinomu prekės ženklu Lietuvos Respublikoje, ko pasėkoje joks kitas asmuo be savininko leidimo negalėtų naudoti tapataus ar panašaus ženklo.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, būtų galima daryti išvadą, jog prekės ženklų teikiama apsauga televizijos laidų formatams yra tik pagalbinė, papildoma priemonė, kadangi ji taikoma tik pavieniems formato elementams (laidos pavadinimui, logotipui ir pan.), kurie atitinka prekės ženklui keliamus reikalavimus, ir nesudaro sąlygų apsaugoti televizijos laidos formato kaip visumos. Tačiau prekės ženklų teikiama apsauga užtikrina,

¹¹⁹ NACIONALINIS PLĖTROS INSTITUTAS. Prekės ženklo paskirtis ir problemos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.npi.lt/site/Failai/TSKEG_prekez%20zenklas_final.pdf>.

¹²⁰ WIPO Generalinės Asamblėjos ir Paryžiaus Sąjungos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos Asamblėjos 1999 m. priimta Bendra rekomendacija dėl nuostatų, reglamentuojančių plačiai žinomų ženklų apsaugą [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/about-ip/en/development_iplaw/index.htm>.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis c.b. *Beecham Group p.l.c. v. Igor Kalinin, I. Kalinino personalinei įmonei "Kelupas"*, Nr. 3K-3-1103/2003, kat. 80, 82, 94.2, 90.

jog bent jau aukščiau minėtų televizijos laidos formato elementų negalės naudoti kiti asmenys tose teritorijose, kur prekės ženklas yra įregistruotas, arba tose valstybėse, kur prekės ženklas yra pripažįstamas plačiai žinomą (net jo neįregistravus). Be to, kadangi egzistuoja ne tik nacionalinės prekių ženklų registravimo sistemos, bet ir tarptautinė bei Europos Bendrijos prekės ženklo registravimo sistema, prekės ženklų suteikiama apsauga televizijos laidos formato atitinkamiems elementams gali būti išplėsta į daugelį šalių. Taip pat, skirtingai, nei nesąžiningos konkurencijos taikymo atveju, prekių ženklų apsaugos taikymui nereikalingas televizijos laidos formato tam tikro elemento, saugomo kaip prekės ženklo, savininko ir neteisėto jo naudotojo veikimas vienoje prekių ar paslaugų rinkoje.

4.4. Kitos televizijos laidų formatų teisinės apsaugos rūšys

Atsižvelgiant į užsienio teismų praktiką bei doktriną, būtų galima išskirti dar šias televizijos laidų formatų teisinės apsaugos rūšis:

a) *Passing off*

Šis institutas yra išvystytas ir naudojamas bendrosios teisės tradicijos valstybių (Didžiojoje Britanijoje, JAV, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje ir kt.) teismų praktikoje. Civilinės teisės tradicijos šalyse šio instituto atitikmenys galėtų būti nesąžininga konkurencija ar plačiai žinomo prekės ženklo taikoma apsauga, tačiau lygybės ženklo tarp šių institutų dėti negalima.

Passing off institutas draudžia asmeniui pristatyti savo prekes ar paslaugas kaip kito asmens prekes ir paslaugas bei draudžia pristatyti prekes ar paslaugas kaip turinčias tam tikrą ryšį su kito asmens prekėmis ar paslaugomis, t.y. šis institutas draudžia naudotis kito asmens susikurta reputacija, siekiant parduoti savo prekes ar paslaugas. Pagrindinės prielaidos, kurios turi egzistuoti norint pritaikyti *passing off* institutą, yra: *pirma*, ieškovo reputacija; *antra*, suklaidinimas; *trečia*, žala reputacijai¹²².

Žymiojoje *Green v Broadcasting Corporation of New Zealand* byloje¹²³, ieškovas, be reikalavimo pripažinti jo kaip autoriaus teisių pažeidimą, taip pat prašė pripažinti, jog atsakovas pristatė savo televizijos laidą kaip jo (ieškovo) ar kaip tam tikrą ieškovo patvirtintą laidos versiją. Tačiau pirmos instancijos teismas atmetė ir tokį ieškovo reikalavimą, kadangi nustatė, jog ieškovo televizijos laida „*Opportunity Knocks*“ turėjo

¹²² Erwen Warnick B V v J Townend & Sons (Hull) Ltd [1979]. Skelbta: Enciklopedija Wikipedia [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Passing_off>.

¹²³ *Green v Broadcasting Corporation of New Zealand*, 1988, 2 N.Z.L.R. 490 (CA); [1989] R.P.C. 700 (PC).

nepakankamą reputaciją Naujoje Zelandijoje, kadangi nebuvo anksčiau transliuojama. Apeliacinis teismas patvirtino šią išvadą bei pridėjo, kad ieškovo ir atsakovo televizijos laidos buvo pakankamai skirtingos, kad būtų patenkintas ir antroji *passing off* sąlyga – žiūrovų suklaidinimas.

Passing off institutas negarantuos jokios teisinės apsaugos, jeigu televizijos laida iki ieškinio padavimo nebus žinoma toje jurisdikcijoje, kurioje yra transliuojama šios televizijos laidos vietinė versija. Be to, pažymėtina, jog laidos pavadinimo, vedėjo, scenos ir muzikos pakeitimas gali sutrukdyti pripažinti žiūrovų suklaidinimo galimybę, netgi jeigu televizijos laidos formatas pats savaime ir yra nukopijuotas¹²⁴.

Atkreiptinas dėmesys, jog „*Opportunity Knocks*“ laida buvo transliuojama 1970 m., todėl, atsižvelgiant į padidėjusią žmonių migraciją, išsiplėtusią televizijos industriją, kabelinę ir satelitinę televizijas, tarptautinius televizijos festivalius, periodinius laikraščius, internetą, tikėtina, jog vienoje valstybėje populiarios laidos tinkamos reputacijos pripažinimas kitoje valstybėje nebebūtų toks sudėtingas¹²⁵. Tokią išvadą patvirtina ir pastaroji užsienio teismų praktika. Pavyzdžiui, Kanados teisme buvo nustatyta, jog ta aplinkybė, jog ieškovas yra įsikūręs ir vykdo savo veiklą kitoje šalyje, nepanaikina galimybės pritaikyti *passing off* institutą¹²⁶. Danijos Aukščiausias Teismas taip pat nusprendė, kad radijo žaidimo, analogiško Didžiosios Britanijos televizijos žaidimui „Kas nori būti milijonieriumi?“ (angl. – „*Who wants to be a millionaire?*“), transliuotojai įvykdė teisės pažeidimą, kadangi minėtoji televizijos laida jau gerokai prieš Danijos radijo laidos transliavimą buvo plačiai žinoma visame pasaulyje¹²⁷.

Passing off instituto pritaikymui, kitaip nei nesąžiningos konkurencijos atveju, nėra reikalinga, jog ieškovas ir atsakovas būtų tiesioginiai konkurentai, reikalinga tik įrodyti, jog ieškovo televizijos laida yra pakankamai žinoma, turi reputaciją toje šalyje, kur pareikštas ieškinys. Manytina, jog turimos reputacijos įrodymas yra daug lengviau įvykdomas nei tiesioginės konkurencijos nustatymas, kadangi, norint pripažinti reputaciją, nėra reikalinga, kad ta televizijos laida būtų transliuojama toje šalyje, kur paduotas ieškinys, užtektų ir tos laidos žinomumo pasauliniu lygiu. O nesąžiningos konkurencijos atveju, manytina, nuplagijuotos televizijos laidos transliavimas šalyje, kurioje pareikštas ieškinys, būtų būtina aplinkybė norint įrodyt ūkio subjektų veikimą vienoje rinkoje.

¹²⁴ DAVIS, A. A real drama: legal protection of reality television formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

¹²⁵ GOUGH, L. The drama over format rights. *Managing Intellectual Property*, 2002.

¹²⁶ Ontario Court of Appeal *Orkin v. Pestco*, 1985. Skelbta: ROSE, D. Format rights: a never-ending drama (or not). *Entertainment Law Review*, 1999.

¹²⁷ Danijos Aukščiausiasis Teismas *Danmarks radio v. Celador Productions Limited*, 2000. Skelbta: GOUGH, L. The drama over format rights. *Managing Intellectual Property*, 2002.

Passing off, skirtingai nei plačiai žinomo prekės ženklo, teikiama apsauga yra platesnė – taikant šį institutą, galima uždrausti neteisėtai naudoti ne tik tam tikrą žymenį – laidos pavadinimą, logotipą ar kitą išskirtinį ženklą, bet ir televizijos laidos formatą, kaip visumą.

Apibendrinat, kad išdėstyta, darytina išvada, jog *passing off* teikiama apsauga yra ribota, kadangi ją galima pritaikyti tik bendrosios tradicijos valstybėse (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikoje reikėtų remtis arba nesažiningos konkurencijos ar plačiai žinomo prekės ženklo apsauga). Be to, ši teisinės apsaugos rūšis galėtų būti pritaikoma tik pakankamai plačiai (tarptautiniu ar regioniniu mastu) žinomo televizijos laidos formato apsaugai.

b) Interneto domenų vardai

Domeno sąvoka apibrėžiama įvairiai. Anot Dariaus Sauliūno, „domeno vardo apibrėžimą geriausiai galėtų apibendrinti Norvegijos mokslininkės T.R. Gulliksen variantas“¹²⁸: „Domenų vardai yra tiesioginiai žodiniai IP adresų atitikmenys“¹²⁹.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose domeno vardo sąvoka nėra apibrėžta, tačiau JAV domeno vardas apibrėžiamas kaip bet koks raidinis-skaitmeninis derinys, kuris yra užregistruotas ar priskirtas bet kuriame domenų vardų registre arba domenų vardus registruojančioje institucijoje kaip dalis elektroninio adreso internete¹³⁰.

Pradžioje domenų vardai buvo numatyti techninių funkcijų atlikimui, siekiant palengvinti vartotojams naudojimąsi internetu. Ilgainiui, domenų vardai tapo verslo ar asmenų identifikatoriais, kadangi yra labai lengvai įsimenami. Domenų vardai tapo labai svarbia priemone, kuria naudojasi tiek įmonės, tiek asmenys, siekdamos identifikuoti save, savo kūrinius, prekes, paslaugas ar veiklą¹³¹. Domeno vardo kaip asmens ar įmonės identifikatoriaus funkciją pažymėjo ir JAV teismas byloje *Panavision Intern., L.P v. Toeppen*¹³².

Kadangi adresų sričių simboliniai pavadinimai yra unikalūs, t.y. jie negali kartotis, negalima įregistruoti tapataus domeno vardo, kol nepanaikinta ankstesnio vardo registracija. Domeno vardo galiojimas yra neribojimas – jį, kaip ir prekių ženklą galima turėti tol, kol už jį mokamas palaikymo mokestis. Atsižvelgiant į šias domenų vardų

¹²⁸ SAULIŪNAS, D. Europos Sąjungos identitetas internete: <.EU> domeno vardo teisinio reguliavimo problemos. Jurisprudencija, 2004, t.58(50). P. 129.

¹²⁹ GULLIKSEN, T.R. *Internet domain names and trade marks*. Oslo: Institutt for rettsinformatikk, 2001. P. 21.

¹³⁰ Trademark Act of United States of America (Title 15 of United States Act, 2005), constructions and definitions (1127 paragraph).

¹³¹ WIPO. Final Report of the WIPO Internet Domain Names Process [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Priega per internetą: < <http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/report-final1.doc>>.

¹³² JAV byla: *Panavision Intern., L.P v. Toeppen* 141F.3d 1316 C.A. 9 (Cal.), 1998.

savybes, televizijos laidų formatų kūrėjai dažnai užregistruoja laidos pavadinimą kaip domeno vardą, kad galėtų internete reklamuoti ir demonstruoti televizijos laidą¹³³. Užregistravus televizijos laidos pavadinimą domeno vardu, jos kūrėjas bus užtikrintas, jog niekas kitas negalės užregistruoti tapataus domeno vardo, ir turės išimtinę teisę naudoti užregistruotą domeno vardą tol, kol mokės už šią paslaugą.

Tačiau reikėtų pažymėti, jog domeno vardo teikiama apsauga gali būti pritaikoma tik televizijos laidos pavadinimui, o televizijos laidos formato, kaip visumos, domeno vardo įregistravimas neapsaugos. Be to, pažymėtina, jog televizijos laidos pavadinimo registravimas domeno vardu daugeliu atveju skirtas daugiau identifikavimo ir reklamavimo funkcijai atlikti.

c) Verslo praktika

Naujo televizijos laidos formato sukūrimas daugeliu atveju reikalauja investicijų (kartais gana didelių), be to, yra rizikingas, kadangi niekas nėra garantuotas, jog žiūrovai pamėgs naujo formato pagrindu sukurtą laidą ir jog atsipirks investicijas. Tuo tarpu, plačiai žinomo ir kitose valstybėse „išbandyto“ televizijos laidos formato panaudojimas kuriant savo laidą yra mažiau rizikingas, užima mažiau laiko ir, tikėtina, reikalauja mažiau lėšų. Dėl šios priežasties, televizijos kompanijos yra linkusios įsigyti licenciją ir populiarus formato pagrindu, atsižvelgiant į vietinių žiūrovų poreikius, kurti televizijos laidą.

Toks televizijos industrijos dalyvių elgesys sudaro prielaidas teigti, jog patys televizijos laidų formatų rinkoje veikiantys asmenys savo veiksmais pripažįsta, jog formatas yra juridškai saugoma vertybė. Aplinkybė, jog ūkio subjektai moka licencinius mokesčius už teisę naudotis televizijos laidos formatu, pagrindžia teiginį, jog formatas televizijos rinkoje nėra viešoji gėrybė, kadangi joks pelnu suinteresuotas asmuo nemokės didžiulių pinigų už tai, ką jis galėtų pasiimti už dyką.

Be to, tarptautiniu mastu yra rengiamos kasmetines mugės, kuriose pristatomi nauji televizijos laidų formatai, o senieji formatai yra perkami ir parduodami¹³⁴. Didžiosios Britanijos transliuotojų organizacija nuo 1993 m. yra įkūrusi formatų licencijavimo padalinį. Vienas iš populiariausių televizijos laidos formatų „Didysis Brolis“ (angl. – „*Big Brother*“) yra licencijuotas net 16 pasaulio šalių¹³⁵. Visos šios aplinkybės tik dar kartą patvirtina, jog pati televizijos formatų rinka ir jos dalyviai pripažįsta formatus kaip vertybes, už kurių naudojimą reikia susimokėti teisėtiems jų savininkams.

¹³³ DAVIS, A. A real drama: legal protection of reality television formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

¹³⁴ STEFFENSEN, T. Rights to TV Formats – from a Copyright and Marketing Law Perspective. *Entertainment Law Review*, 2000. P. 86.

¹³⁵ DAVIS, A. A real drama: legal protection of reality television formats. *Media & Arts Law Review*, 2002.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta šiame skyriuje, būtų galima teigti, jog be autorių teisių teikiamos apsaugos televizijos laidos formatams, egzistuoja ir kitos teisinės apsaugos rūšys, kurių taikymo galimybes pripažįsta ir teismų praktika, ir doktrina. Nors taikant šias teisinės apsaugos rūšis (nesąžininga konkurencija, komercinės paslaptys, prekių ženklai, domenų vardai, *passing off* ir kt.) televizijos laidų formatai neturi atitikti gana griežtų teisės aktų ir teismų praktikos nustatytų reikalavimų, keliamų autorių teisių objektams, tačiau taikant šiame skyriuje analizuojamas teisinės apsaugos rūšis susiduriama su kitomis problemomis.

Pirmiausia, kai kurios iš šių teisinės apsaugos rūšių (pavyzdžiui, prekių ženklų, domeno vardų teikiama apsauga) taikomos tik atskiriems televizijos laidų formatų elementams, todėl negali apsaugoti formato kaip visumos. Be to, ši apsauga gali būti pritaikoma tik iš anksto atlikus tam tikrus formalumus – t.y. prekės ženklo ir/ar domeno vardo registraciją.

Kita problema – specialūs teisės aktų keliami reikalavimai tam tikros apsaugos rūšims. Pavyzdžiui, nesąžiningos konkurencijos institutas gali būti taikomas tik tada, kai ginčo subjektai yra konkurentai, todėl ši apsaugos rūšis dažniausiai apsiriboja vienos jurisdikcijos ribose. Komercinių paslapčių teikiama apsauga gali būti pritaikoma tik pradiniam etape – tol, kol televizijos laidos formatas dar nėra viešai skelbtas. Tuo tarpu *passing off* institutas taikomas tik bendrosios teisės tradicijos valstybėse.

Bet kuriuo atveju, reikėtų pažymėti, jog nors šios teisinės apsaugos rūšys ir yra riboto taikymo, tačiau jų egzistavimas sukuria didesnę ir aiškesnę teisinę apibrėžtumą televizijos laidų formatų kūrėjams ir/ar jų teisėtiems savininkams, be to sudaro platesnes galimybes šiems subjektams ginti savo teises.

5. IŠVADOS

- 1) Tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje, tiek televizijos industrijoje televizijos laidos formatas apibrėžiamas kaip tam tikrų bruožų, elementų, idėjų visuma, kuri pasikartoja kiekviename tam tikros laidos serijoje, ir kuri leidžia atpažinti, identifikuoti šias serijas kaip būtent tos, o ne bet kokios kitos laidos, serijas. Manytina, jog būtų galima išskirti du pagrindinius televizijos laidų formatų bruožus: *pirma*, formatas yra tam tikrų atskirų elementų, idėjų, sujungtų į vieną darinį, visuma; *antra*, ši visuma leidžia identifikuoti tam tikras atskiras laidos serijas, kaip sukurtas vadovaujantis tuo pačiu formatu.
- 2) Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje pripažįstama, jog televizijos laidų formatams gali būti taikoma autorių teisių apsauga, kadangi jie yra kūrybinės veiklos rezultatas. ATGTĮ pateikia nebaigtinį autorių teisių objektų sąrašą, todėl televizijos laidos formatas bus pripažįstamas autorių teisių objektu, jeigu atitiks bendruosius jiems keliamus reikalavimus (originalus kūrybinės veiklos rezultatas, išreikštas bet kokia forma ar būdu). Tačiau dėl faktinės šios apsaugos pritaikymo dažniausiai kyla problemų. Didžiausia iš jų – tai originalumo, kaip būtino kūrinio apsaugos kriterijaus, nustatymo ir tuo pačiu idėjos bei jos išraiškos atskyrimo televizijos laidų formatuose problema. Formatas, galima teigti, daugeliu atveju bus bendro pobūdžio idėjų visuma – t.y. tų idėjų originalus išdėstymas, sugrupavimas, apipavidalinimas. Tačiau idėjos, kaip žinoma, nėra saugomos autorių teisių, todėl kūrinys, kuris atspindi tik bendro pobūdžio idėją, negali būti pripažįstamas originaliu. Autorių teisės apsaugos taikymo galimybės televizijos laidų formatams priklausys nuo to, kaip mes vertinsime televizijos laidos formatą – ar kaip tam tikrą visumą, ar vertinsime atskiras jos dalis. Jeigu televizijos laidų formatą išskaidysime į atskirus elementus, daugeliu atveju, manytina, teks pripažinti, jog tai yra tik bendro pobūdžio, kad ir originalios, idėjos, kurios nesaugomos autorių teisės, todėl bet kuris asmuo turės teisę jas pasisavinti. Tačiau, jeigu vertinsime televizijos laidų formatą kaip tam tikrą visumą – t.y. idėjų, elementų sugrupavimą, išdėstymą, apipavidalinimą – jis galėtų būti pripažįstamas autorių teisių objektu, kadangi tokiu atveju tai jau būtų originalus idėjų išraiškos būdas. Asmuo, kuris sugrupuoja nors jau ir seniai žinomus televizijos laidų elementus į originalią visumą, turėtų būti saugomas nuo neteisėto šio rezultato pasisavinimo. Žinoma, niekas negali ir nebus apsaugotas nuo to, kad tam tikrame televizijos laidos formate išreikštos idėjos bus panaudotos ir kitame laidos formate, tačiau reikia užtikrinti, jog pasisavintos gali būti tik pačios idėjos, o ne jų originalus sugrupavimas, išdėstymas, t.y. jų išraiška.

- 3) Kaip rodo užsienio teismų praktika, teismai vis dar nenoriai suteikia autorių teisės apsaugą televizijos laidų formatams, dažnai tapatina jį tik su bendro pobūdžio idėja, neatsižvelgdami į tai, jog formato kūrėjas įdėjo nemažai pastangų ir laiko, kad būtų sukurtas tam tikras televizijos laidos pagrindas. Dėl šios priežasties tiek teisės doktrina, tiek patys televizijos laidų formatų kūrėjai ir/ar teisėti jų savininkai ieško kitų būdų teisiškai apsaugoti šiuos objektus. Atsižvelgiant į užsienio teismų praktiką bei doktriną, ir išanalizavus atitinkamus Lietuvos Respublikos teisės aktus, darytina išvada, jog televizijos laidų formatai gali būti saugomi ir kitų teisės normų pagalba. Dažniausiai pasitaikantys būtų nesąžiningą konkurenciją, komercines paslaptis bei prekės ženklus reglamentuojančių teisės normų taikymas televizijos laidų formatų apsaugai.
- 4) Nors taikant šias teisės normas televizijos laidų formatai neturi atitikti gana griežtų teisės aktų ir teismų praktikos nustatytų reikalavimų, keliamų autorių teisių objektams, tačiau taikant šias teisinės apsaugos rūšis susiduriama su kitomis problemomis - kai kurios iš šių teisinės apsaugos rūšių (pavyzdžiui, prekių ženklų teikiama apsauga) taikomos tik atskiriems televizijos laidų formatų elementams, todėl negali apsaugoti formato kaip visumos. Be to, ši apsauga gali būti pritaikoma tik iš anksto atlikus tam tikrus formalumus – t.y. prekės ženklo registraciją. Kita problema – specialūs teisės aktų keliami reikalavimai tam tikros apsaugos rūšims. Pavyzdžiui, nesąžiningos konkurencijos institutas gali būti taikomas tik tada, kai ginčo subjektai yra konkurentai, todėl ši apsaugos rūšis dažniausiai apsiriboja vienos jurisdikcijos ribose. Komercinių paslapčių teikiama apsauga gali būti pritaikoma tik pradiniame etape – tol, kol televizijos laidos formatas dar nėra viešai skelbtas. Bet kuriuo atveju, reikėtų pažymėti, jog nors šios teisinės apsaugos rūšys ir yra riboto taikymo, tačiau jų egzistavimas sukuria didesnę ir aiškesnę teisinę apibrėžtumą televizijos laidų formatų kūrėjams ir/ar jų teisėtiems savininkams, be to sudaro platesnes galimybes šiems subjektams ginti savo teises.
- 5) Apibendrinant, galima teigti, jog nei *de jure*, nei *de facto* televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybės nėra paneigiamos, tačiau, kaip matyti iš užsienio teismų praktikos, teismai vis dar nenoriai suteikia teisinę apsaugą šiems objektams. Bet kuriuo atveju, viskas labai priklauso nuo faktinių bylos aplinkybių, kurios ir gali nulemti teismo sprendimą. Tačiau pažymėtina, jog pati televizijos industrijos rinka – tarptautinės televizijos laidų formatų mugės, pristatymai, jų pirkimas, pardavimas, licencijavimas – įrodo, jog šioje rinkoje veikiantys subjektai pripažįsta, jog televizijos laidų formatai nėra viešoji gėrybė.

6. LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Teisės norminiai aktai

1. Tarptautinės sutartys

- 1.1. 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis (Valstybės žinios, 2001, Nr. 32-1060);
- 1.2. 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620);
- 1.3. 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo (OL, 1994 L 011, p. 1);
- 1.4. 1989 m. Madrido sutarties dėl tarptautinės ženklų registracijos protokolas (Valstybės žinios, 1997, Nr. 50-1193);
- 1.5. 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988);
- 1.6. 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796).

2. Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 2.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014);
- 2.2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262);
- 2.3. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844);
- 2.4. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (nauja redakcija) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598; Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125);
- 2.5. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856);
- 2.6. Lietuvos Respublikos Valstybinio patentų biuro direktoriaus įsakymas „Dėl prekių ženklų registravimo taisyklių ZR/03/2004 patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2004, Nr. 98-3679).

3. Užsienio valstybių teisės aktai

- 3.1. Trademark Act of United States of America (Title 15 of United States Act 1127, 2005);
- 3.2. United Kingdom Copyright, Designs and Patents Act, 1988;
- 3.3. Vokietijos autorių teisių įstatymas (vok. – *Urheberrechtsgesetz*);
- 3.4. Uniform Trade Secrets Act of United States of America (su pakeitimais ir papildymais) (1979 m., 1985 m.);
- 3.5. Copyright Act of United States of America, 1976.

II. Specialioji literatūra

1. Vadovėliai ir monografijos

- 1.1. BAINBRIDGE, D. *Intellectual property*. 5th edition. Sine loco: Pearson Longman, 2002;

- 1.2. COLOMBET, C. *Propriete litteraire et artistique et droits voisins*. Paris: Dalloz, 1999;
- 1.3. CORNISH, W.R. *Intellectual property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allies Rights*. London: Sweet & Maxwell, 1999;]
- 1.4. GULLIKSEN, T.R. *Internet domain names and trade marks*. Oslo: Institutt for rettsinformatikk, 2001;
- 1.5. HART, T.; FAZZANI, L.; CLARK, S. *Intellectual property law*. 4th edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006;
- 1.6. MOSTERT, F. *Famous and Well-Known Marks*. London: Butterworths, 1997.
- 1.7. *Oxford English Dictionary*. 2nd edition. New York: Oxford University Press, 1993;
- 1.8. STERLING, J.A.L. *World copyright law*. 2nd edition. London: Sweet & Maxwell, 2003;
- 1.9. VILEITA, A. *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Rašytojų sąjungos leidykla, 2000;
- 1.10. ŽILINSKAS, V.; KASPERAVIČIUS, P.; KIŠKIS, M. *Intelektinė nuosavybė ir jos teisinė apsauga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla, 2007;

2. Straipsniai

- 2.1. CARREAU, C. "La Protection Nationale et Internationale de l'oeuvre de Television". *Dr. prat. Com. Int.*, 1990. 16 (4);
- 2.2. DAVIS, A. A Real Drama: Legal Protection of Reality Television Formats. *Media & Arts Law Review*, 2002;
- 2.3. GAGLIARDI, A. "Les idees sont de libre parcours": programme format protection in the French and Italian systems: Part 1: France. *Entertainment Law Review*, 1998;
- 2.4. GOUGH, L. The drama over format rights. *Managing Intellectual Property*, 2002;
- 2.5. KLEMENT, U. Protecting television show formats under copyright law – new developments in common law and civil law countries. *European Intellectual Property Review*, 2007, 29 (2);
- 2.6. MEADOV, R. Television Formats – The Search For Protection. *California Law Review*, Vol. 58, No. 5, 1970. P. 1169-1197;
- 2.7. PILNY, K. Germany: trade marks – protection of the format of a TV show. *European Intellectual Property Review*, 2004, 26 (7). P. 109-110;
- 2.8. ROSE, D. Format Rights: A Never-Ending Drama (Or Not). *Entertainment Law Review*, 1999, 10 (6);
- 2.9. SAULIŪNAS, D. Europos Sąjungos identitetas internete: <.EU> domeno vardo teisinio reguliavimo problemos. *Jurisprudencija*, 2004, t. 58(50);
- 2.10. STEFFENSEN, T. Rights to TV Formats – From a Copyright and Marketing Law Perspective. *Entertainment Law Review*, 2000;
- 2.11. LANE, S.; McD BRIDGE, R. The Protection of Formats under English Law: Part I. *Entertainment Law Review*, 1990 1 (3), P. 96-102;
- 2.12. ŪSONIENĖ, J. Kai kurie kūrinio sampratos aspektai. P. 45-56;
- 2.13. WIPO. Protection Against Unfair Competition. Geneva: *WIPO*, 1994. P. 71-72;
- 2.14. WRITERS GUILD OF AMERICA. Television Fil Basica Agreement.

3. Elektroniniai dokumentai

- 3.1. DATLER, J.; CONWAY-JONE, D. Intellectual property law: commercial creative and industrial property [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>
- 3.2. Enciklopedija Wikipedia [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Passing_off>;
- 3.3. European Space Agency. *Protection against unfair competition* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.esa.int/esaMI/Intellectual_Property_Rights/SEMV0T9DFZD_0.html>;
- 3.4. FRAPA. The global trade in television formats [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.frapa.org/news/screen_digest__und__frapa_report/index.html>;
- 3.5. GAULT, C. To What Extent are Game Shows and Other Forms of Reality Television Protected Against Imitation Under the Copyright Laws of: New Zealand and United Kingdom; The United States and Canada; and Germany? What are the Likely Consequences for the Law of Copyright if Such Protection is Granted. In *LAWCOMM 754 Research Paper* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ifla.tv/formatspaper.htm>>;
- 3.6. LAURINAVIČIENĖ, A. Konfidencialūs dokumentai [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.paciolis.lt/?cid=30485&details=1>>;
- 3.7. NACIONALINIS PLĖTROS INSTITUTAS. Prekės ženklo paskirtis ir problemos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.npi.lt/site/Failai/TSKEG_prekez%20zenklas_final.pdf>;
- 3.8. NORDELL, P.J. The Notion of Originality – Redundant or not? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hhs.se/NR/rdonlyres/2D155C14-01C3-429C-B663-E3D41CFD516D/0/TheNotionOfOrigPJM.pdf>>;
- 3.9. SHEIKH, T. Trade secrets and employee loyalty [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/trade_secrets_employee_loyalty.pdf>;
- 3.10. SMS'S DIVISION OF WIPO. Trade secrets are gold nuggets: protect them [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/sme/en/documents/wipo_magazine/04_2002.pdf>
- 3.11. Societa Italiana Autori ed Editori. Format [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.siae.it/Dor.asp?click_level=0400.0400.0101&link_page=Dor_Format_en.htm&open_menu=yes>;
- 3.12. VYŠNIAUSKAITĖ, A. Can there be a property right to a customer list? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2000 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cceol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=03BD7F8A-F1BF-473C-9228-7E561546219B>>;
- 3.13. WIPO. Final Report of the WIPO Internet Domain Names Process [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/report-final1.doc>>;
- 3.14. WIPO. WIPO Generalinės Asamblėjos ir Paryžiaus Sąjungos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos Asamblėjos 1999 m. priimta Bendra rekomendacija dėl nuostatų, reglamentuojančių plačiai žinomų ženklų apsaugą [interaktyvus].

[Žiūrėta 2008 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/about-ip/en/development_iplaw/index.htm>;

III. TEISMŲ SPRENDIMAI

1. Lietuvos Respublikos teismų sprendimai

- 1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 21410 straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės Žinios, 2000, Nr. 56- 1669;
- 1.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rasa“, UAB „Druskininkų rasa“, UAB „Vegoplastas“ v. R.Degutienės individuali įmonė „Kertupis“, 3K-3-66/2005, 44.5.2.17; 44.8;
- 1.3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2002 m. balandžio 24 d. nutartis c.b. UAB „Dažai“ ir Kęstutis Balčiūnas v. UAB „Spaudos dažai“ ir Stanislovas Giedrius Stulgis, 3K-3-581/2002, kat. 39.2.1; 82;
- 1.4. Lietuvos Apeliacinio Teismo civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Koja“ v. UAB „Interviu“, Nr. 2A 105/2003.

2. Užsienio valstybių teismų sprendimai

- 2.1. *Green v Broadcasting Corporation of New Zealand*, 1988, 2 N.Z.L.R. 490 (CA); [1989] R.P.C. 700 (PC);
- 2.2. Cour d'Appel de Paris, 1974 m. spalio 14 d., 89 Revue International du Droit d'auteur, 1976. P. 136;
- 2.3. Cour d'Amiens, *Antenne2 v. Tele Union Production*, 1984 m. liepos 9d.;
- 2.4. Tribunal de grande instance de Paris, 1990 m. vasario 12 d.;
- 2.5. *Quizmaster*, BGH 14.11.1980 I ZR 73/78 [1981] GRUR 419;
- 2.6. *Sendeformat* BGH 26.06.2003 I ZR 176/01 [2003] ZUM 771;
- 2.7. *CBS Broadcasting Inc v ABC Inc*, 02 Civ. 8813 (LAP) (S.D N.Y. 2003) at LEXIS (2003 U.S. Dist. LEXIS 20258);
- 2.8. *Norowzian v Arks* (No.2) [1999] F.S.R. 79, HC, [2000] F.L.R. 363, (CA); *Norowzian v. Arks* (No. 2) [2000] F.L.R. 363, (CA);
- 2.9. Court d'Appel Aix-en-Provence, 1958 m. sausio 13d. Ann. prop. ind. 1958. P.55;
- 2.10. Prancūzijos Kasacinio Teismo 1995 m. vasario 7 d. nutartis *SA Antenne2 v. SA Television Franeaise*;
- 2.11. *Coco v. Clark* [1969] R.P.C. P. 41;
- 2.12. *Fraser v. Thames Television* [1983] 2 All E.R. 101;
- 2.13. *Talbot v. General Television Corporation Pty* [1980] VR 224;
- 2.14. *Erwen Warnick B V v J Townend & Sons* (Hull) Ltd [1979];
- 2.15. Ontario Court of Appeal *Orkin v. Pestco*, 1985;
- 2.16. Danijos Aukščiausiasis Teismas *Danmarks radio v. Celador Productions Limited*, 2000;
- 2.17. *Panavision Intern., L.P v. Toepfen* 141F.3d 1316 C.A. 9 (Cal.), 1998;
- 2.18. *Nine Films & Television Pty Ltd v Ninox Television Ltd* [2005] F.C.A. 1404;
- 2.19. *Celador Productions Ltd v. Melville anor*[2004] EWHC 2362 (CH);
- 2.20. *Pelt v. CBS Inc* 30 U.S.P.Q. 2d 1639 (C.D. California 1993);
- 2.21. *Hutton v. Canadian Broatcasting Corporation* 1989, 102 A.R. 6 at 39 (Q.B.);
- 2.22. *Computer Associates International Inc v Altai Inc* 982 F 2d 693 (2nd Cir 1992);
- 2.23. *CA Douai*, 1996 m. gegužės 16 d.; [1996] 170 R.I.D.A. 278.

7. SANTRAUKA

„Televizijos laidų formatų teisinės apsaugos aspektai“ – tema, analizuojama šiame magistriniame darbe. Pirmosios formatų pagrindu sukurtos televizijos laidos buvo pradėtos transliuoti dar dvidešimto amžiaus šeštajame dešimtmetyje. Nuo to laiko ženkliai išaugo tiek formatų pagrindu transliuojamų televizijos laidų skaičius, tiek jų populiarumas, o tuo pačiu ir pelnas, gaunamas iš šių laidų transliavimo. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, televizijos laidų formatų kūrėjai bei jų pagrindu sukurtų televizijos laidų transliuotojai siekia apsaugoti televizijos laidų formatus nuo neteisėto jų naudojimo ir tokiu būdu maksimalizuoti pelną. Dėl šių priežasčių tiek užsienio teismų praktikoje, tiek užsienio teisės doktrinoje jau gana seniai analizuojama televizijos laidų formatų teisinės apsaugos problema, tačiau Lietuvos Respublikos šis klausimas dar nė karto nebuvo iškeltas.

Tiek užsienio teismų praktikoje, tiek doktrinoje daugiausia diskusijų sukelia autorių teisės teikiamos apsaugos taikymas televizijos laidos formatams. Akivaizdu, jog autorių teisės normų teikiamos apsaugos taikymas televizijos laidų formatams turi įvairių privalumų - ši apsaugos rūšis taikoma vos tik sukūrus kūrinį ir galioja tam tikrą, įstatymų nustatytą laiką, nepriklausomai nuo šio kūrinio įregistravimo ar paskelbimo, turtinės autorių teisės gali būti perleistos sutarčių, testamentu, dovanojimo ar kitais teisėtais pagrindais. Svarbiausia, jog autorių teisės yra reglamentuojamos daugelio tarptautinių teisės aktų, todėl šios teisės gali būti tarptautinės prekybos objektu. Dėl šios priežasties, šiame magistriniame darbe daugiausia dėmesio skiriama autorių teisės normų pritaikymo televizijos laidų formatų apsaugai galimybėms.

Kaip rodo užsienio teismų praktika, teismai vis dar nenoriai pripažįsta televizijos laidų formatus autorių teisių objektais. Dėl šios priežasties tiek doktrinoje, tiek pačioje televizijos industrijos rinkoje yra ieškoma kitų televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybių. Taigi, šiame magistriniame darbe taip pat bus analizuojamos ir kitos galimos bei dažniausiai užsienio teismų praktikoje pasitaikančios teisinės apsaugos galimybės – televizijos laidų formatų apsauga nesąžiningą konkurenciją, komercines paslaptis, prekių ženklus, domenų vardus reglamentuojančiomis teisės normomis. Be to, bus aptariamas ir gana dažnai bendrosios teisės valstybių bylose dėl televizijos laidų formatų naudojamas *passing off* institutas. Kalbant apie kitas televizijos laidų formatų teisinės apsaugos galimybes, šiame darbe yra išskiriamos teigiamos ir neigiamos jų savybės, lyginant su autorių teisės teikiama apsauga.

8. SUMMARY

„ASPECTS OF LEGAL PROTECTION OF TV PROGRAM FORMATS“

„Aspects of Legal Protection of TV Program Formats” – this is the topic analyzed in this work. The first TV shows based on the TV program formats have been launched in the early 1960's. The number of TV shows based on TV program formats, their popularity and the profit has increased a lot. According to these factors, the owners of TV program formats are interested in the legal protection of these works in order to maximize their profits. Therefore the foreign case law and doctrine has been analyzing the possibilities of legal protection of TV formats for a long time and still is. However, neither Lithuanian case law, nor doctrine deals with this question.

The foreign case law and doctrine usually discuss the possibilities of copyright protection of TV program formats. The advantages of copyright protection are manifold: copyright arises on creation and continues for a statutorily defined period irrespective of registration or promotion. It can be transmitted by will, licensed or, as in common law countries, also be assigned. Most importantly, copyright is governed by a number of international treaties and can easily be made the subject of international transactions. According to these aspects, this work is mostly concerned with the copyright protection of TV program formats.

However, the foreign courts are still reluctant to provide TV program formats with the copyright protection. Consequently, the foreign legal doctrine and the industry of TV program formats are looking for other types of protection. Writers of formats and broadcasters of TV shows rely, among other things, on unfair competition, breach of confidence, trade marks, domain names. Moreover, the common law countries also rely on passing off. Thus all these legal protection forms are analyzed in this work. Besides, this work also indicates the advantaged and disadvantages of every legal protection form comparing to the protection assured by the copyright law.